

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ТА АДМІНІСТРУВАННЯ
Кафедра публічного управління та адміністрування

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри публічного
управління та адміністрування
_____ О.Н.Євтушенко
«__» _____ 20__ року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: **ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ
ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ**

Керівник: доктор наук з державного
управління, професор
Андріяш Вікторія Іванівна

Рецензент: кандидат наук з державного
управління, доцент
Шульга Анастасія Алімівна

Виконав: студент VI курсу групи 635МЗ
Кравченко Євгеній Сергійович

Спеціальності: 281 «Публічне управління та
адміністрування»

ОПП: «Державна служба»

Миколаїв – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОПОДАТКУВАННЯ ОСОБИСТИХ ДОХОДІВ.....	8
1.1. Податкова система: поняття, зміст, структура та функції в сучасному суспільстві.....	8
1.2. Зарубіжна практика формування системи оподаткування особистих доходів.....	20
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНА СИСТЕМА ПОДОХОДНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ.....	30
2.1. Система оподаткування доходів фізичних осіб в США.....	30
2.2. Оподаткування доходів фізичних осіб в країнах Європи.....	39
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ.....	50
3.1. Роль та місце держави в процесах оподаткування фізичних осіб в умовах ринкової економіки.....	50
3.2. Основні можливості використання зарубіжного досвіду для реформування системи оподаткування в Україні.....	59
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75

ВСТУП

Актуальність дослідження. Податки належать до ключових інструментів державної політики. Вони торкаються найважливіших сторін життя людини і суспільства, а сам процес розробки податкового законодавства нерозривно взаємопов'язаний з гострими протиріччями та компромісами. Тому податкова тематика завжди і в усіх країнах є актуальною. Її особлива гострота для України полягає сьогодні в тому, що реформа податків багато в чому визначає глибину та характер сучасних економічних, соціальних та політичних перетворень у країні. Податки – обов'язкові, індивідуально безоплатні платежі, що стягуються з організацій та фізичних осіб у формі відчуження належних їм на праві власності, господарського відання або оперативного управління грошових коштів у цілях фінансового забезпечення діяльності держави та (або) муніципальних утворень. Податок на доходи фізичних осіб – є важливою частиною системи державного регулювання соціально економічних процесів у суспільстві. На даний момент податок на доходи фізичних осіб – є частиною системи податків з населення, що робить його центром уваги громадян. Податкові надходження від податків на доходи фізичних осіб йдуть на виконання важливих соціальних завдань у державі. В основі застосування податкових зборів лежить поняття суспільного блага, яке передбачає значну економію коштів суспільства на здійсненні спільних вкладень у реалізацію значних громадських проектів. Окремий індивід не здатний придбати і забезпечити себе благом, а поєднуючи зусилля шляхом консолідації коштів у державному бюджеті суспільство отримує доступ до нових споживчих благ, що значно покращують умови життя та діяльності.

При цьому в основу застосування податків на доходи фізичних осіб на території країни покладено принципи:

– прозорості, тобто кожен громадянин має можливість ознайомитись з обсягом коштів, що вилучаються, що забезпечується публікацією відповідної статистичної звітності;

– платності, це означає, що органи державної влади беруть за послуги, суворо встановлені та нормовані законодавством витрати, розмір яких відкрито обговорюється у суспільстві;

– загальність, кожен громадянин на території держави повинен платити податки на доходи фізичних осіб за єдиної законодавчо встановленої податкової ставки.

Оскільки в нашій країні на сьогодні існує низка значних труднощів і проблем (нестача фінансових ресурсів, збитки організації від господарської діяльності, заборгованість з податкових платежів), пов'язаних з війною та економічною кризою, виявлення недоліків оптимізації поточних податкових платежів набуває особливо важливого значення. Воно дозволить державі покращити своє фінансове становище шляхом виявлення резервів зменшення податкових платежів та підвищення рентабельності діяльності організації економіки, знизити соціальну напруженість у суспільстві. Крім того, основним законом щодо податків та зборів є Податковий кодекс України, норми якого досить часто вдосконалюються та змінюються: під час скасування одних податків, вводяться інші, а для функціонуючих податків модифікується їх регламентуюче законодавство тощо. Тобто, незважаючи на вже практично повне врегулювання податкової системи Податковим кодексом, відбуваються зміни щодо видів податків, умов оподаткування, ставок та ін. Без податків немає бюджету, підтримки еластичності податкової системи, як неодмінної умови збалансованості бюджету. На сьогодні, податки в будь-якій державі – є основним джерелом доходу, саме податки формують основу державного бюджету та стабільність в державі.

Актуальність теми дослідження також зумовлена недостатністю теоретичних розробок щодо вдосконалення державного регулювання форм оподаткування доходів фізичних осіб, порядку розподілу податкового

навантаження на платників податків (підприємства, населення) тощо. Аналіз розвитку оподаткування доходів громадян в Україні представлено у працях Н. Грапко, А. Абрамова, А. Жаворонок А. та ін., приділено увагу ключовим елементам обкладання доходів фізичних осіб з позиції принципу соціальної справедливості, наведено проблемні аспекти застосування податкової соціальної пільги. Особливості побудови податкової системи у країнах ЄС, напрямкам адаптації зарубіжного досвіду розглядали Ф. Ярошенко, В. Павленко, В. Павленко, А. Подоляки та багато інших. Попри ґрунтовну базу наукових напрацювань все це залишається потреба у відслідковуванні поточних тенденцій надходження податків на доходи фізичних осіб до бюджетів різних рівнів для розуміння ефективності та дієвості внесених змін до податкової системи України з відповідним використанням кращих зарубіжних практик.

Нормативна база дослідження представлена нормами Конституції й законів України, міжнародно-правовими нормативно-правовими актами, указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України та відомчими нормативними актами, що регламентують питання оподаткування.

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні й аналітичні матеріали регламентації процесів державного регулювання оподаткування в державі, котрі мають позитивний досвід та можуть ефективно впроваджуватися на практиці.

Об'єктом роботи – є податкова система сучасної держави.

Предметом роботи – є оподаткування особистих доходів як важлива складова податків держави.

Метою дослідження – є характеристика особливостей оподаткування особистих доходів як передумови збалансованості державних податків.

Зазначена вище мета досягається постановкою таких **завдань**:

– розглянути особливості функціонування податкової системи в сучасних умовах;

- проаналізувати зарубіжний досвід оподаткування особистих доходів;
- розкрити роль та значення оподаткування доходів фізичних осіб в реалізації функції сучасної держави.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети в дослідженні було використано комплекс методів наукового дослідження: метод порівняння, методи аналізу, коефіцієнтний метод аналізу; аналітичний метод. Також використовувалися методи загальнонаукового пізнання: спостереження, порівняння та опис, систематизація та логічно пізнавальне осмислення, а також традиційні прийоми економічного аналізу. Зокрема, у процесі дослідження застосовано такі методи: абстрактно логічний – для дослідження сутності поняття оподаткування; описовий метод – для дослідження податкової системи; аналізу та синтезу – для узагальнення основних теоретичних підходів до поняття та змісту оподаткування особистих доходів. У науковій літературі недостатньо приділено уваги питанням статистичного дослідження оподаткування фізичних осіб та надходжень оподаткування доходів фізичних осіб до бюджетної системи. Складність та багатогранність проблем оподаткування фізичних осіб зумовлює актуальність застосування сучасних статистичних методів аналізу стану, структури та динаміки досліджуваного економічного процесу. Це дозволить своєчасно та оперативно приймати рішення щодо коригування податкової політики держави та здійснювати вироблення заходів щодо вдосконалення податкової системи, діяльності податкових та правоохоронних органів.

Наукова новизна полягає в тому, що оподаткування фізичних осіб має здійснюватися у межах реалізації податкової політики держави, що дозволяє виділити пріоритетні напрями вдосконалення оподаткування доходів фізичних осіб з урахуванням наповнення державного бюджету та створення додаткових можливостей на вирішення економічних та соціальних проблем населення з урахуванням принципу індивідуальної платоспроможності.

Практичне значення отриманих результатів. Результати виконаного дослідження можуть бути використані органами державної статистики для вдосконалення статистичної звітності, представницькими та виконавчими органами державної влади та муніципальних утворень, у процесі формування та виконання бюджетів усіх рівнів у частині надходжень оподаткування доходів фізичних осіб.

Теоретичні та практичні результати дослідження можуть використовуватися в методичних розробках та довідково-методичних посібниках для платників податків фізичних осіб та під час викладання навчальних дисциплін «Податки та оподаткування», «Оподаткування фізичних осіб».

Апробація результатів дослідження. Матеріали магістерської роботи стали підґрунтям для написання тез доповідей на конференцію «Ольвійський форум-2024» та «Могилянські читання-2024».

Структура дослідження. Специфіка теми, сформульовані мета і завдання визначили послідовність викладення матеріалу і структуру роботи. Робота загальним обсягом ___ сторінок, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОПОДАТКУВАННЯ ОСОБИСТИХ ДОХОДІВ

1.1. Податкова система: поняття, зміст, структура та функції в сучасному суспільстві

Функціонуючі сучасні системи оподаткування різних країн світу відрізняються одна від одної за своїми структурами, «набором» податків, зборів та обов'язкових платежів, методами стягнення податків, податковими ставками (нормативами), фіскальними повноваженням органів влади різних рівнів, податковою базою й податковими пільгами. Вказаний стан речей є досить природнім та закономірним, оскільки податкові системи різних країн формувалися (формуються) під впливом різноманітних соціально економічних, політико культурних та інших факторів.

Зважаючи на важливість накопиченого досвіду з теорії та практики використання прямих та непрямих податків, варто наголосити, що все ще залишаються відкритими деякі питання формалізації напрямів реформування сучасної податкової системи прямого та непрямих оподаткування відповідно до встановлених стандартів, що обумовлює необхідність регулярного проведення наукових досліджень обраної теми. Крім того, протягом тривалого часу дослідники вдавалися до «ототожнення податкової системи з порівняно близькою юридичною категорією представленою системою оподаткування, що визначалася в якості сукупності податків та інших обов'язкових платежів, що носили податковий характер» [17].

Варто вказати, що «система» (від грец. «systema» – утворення) – є «сукупністю відповідних елементів, що певним чином взаємопов'язаних між собою й формують певну цілісність; в розумінні системи можемо розглядати

будь-який із об'єктів дійсності за умов, що він являтиме собою відносно цілісну множину окремих елементів» [72].

Щодо податкової системи, то на думку Г. Ляшенка, податкова система – є «об'єктивною реальністю, котра є складною, багаторівневою структурою що представлена: податковими взаємовідносинами між податковими органами та платниками податків; законами й нормативно-правовими актами, що регулюють вказані взаємовідносини; конкретними формами оподаткування; установами, що здійснюють оподаткування та контроль за їхньою сплатою» [35, с. 245]. Крім того, на думку В. Брижко податкова система – є «всією сукупністю податків, зборів, мит та інших платежів, котрі стягуються відповідно до встановленого порядку державними органами із платників податків (юридичних та фізичних осіб) на території певної країни» [8, с. 149]. На сьогодні в наукових джерелах є поширеними певні напрями розуміння поняття та змісту податкової системи, зокрема:

1) сукупністю всіх податків, що сплачуються відповідно до встановленого на законодавчому рівні порядку [72];

2) сукупністю відповідних податків, зборів, інших платежів та внесків до бюджету й державних цільових фондів, платників податків та органів, що здійснюють контроль за правильністю нарахування, повнотою та своєчасністю сплати їх у встановленому на законодавчому рівні порядку [15, с. 8];

3) створення на історично обумовлених інституціональних засадах, теоретично обґрунтованих та закріплених у відповідних конституційно-правових нормах комбінацій податків, сукупністю правил їхнього встановлення, скасування й сплати, способами контролю за процесами оподаткування, видами відповідальності за здійснення податкові правопорушення [2, с. 38];

4) охопленням відповідних правових основ оподаткування, виконавчо-контролюючих органів, порядку розроблення й законодавчого закріплення

формальних правил щодо оподаткування, неформальних правил оподаткування [39, с. 25].

Варто вказати, що зважаючи на той факт, яка саме питома вага тих або інших податків та зборів представлена в складі загального обсягу податкового навантаження, прийнято виділяти ту або іншу модель податкової системи. На сьогодні, відповідно до питомої ваги тих або інших податків і зборів у загальному обсязі податкових навантажень прийнято виділяти чотири основні моделі податкових систем, представлених:

- англосаксонською;
- євроконтинентальною;
- латиноамериканською;
- змішаною (табл. 1.1) [51].

Варто наголосити, що важливу роль під час вибору тієї або іншої моделі податкової системи відіграє саме той фактор, що непрямі податки – є набагато простішими та доступнішими в адмініструванні та контролі. За власним механізмом збору й контролю вони – більш прості, ніж прямі, не потребують розвиненого апарату податкових служб і складних розрахунків. Як наслідок, «країни зі змішаною економікою мають вищу частку непрямих податків, ніж країни економічно розвинені, що, в свою чергу, є відображенням незначного рівня прямих податків» [32]. Коли формувалася податкова система, велике значення мало визначення найкращого співвідношення між прямими та непрямими податками. Прямі податки, здебільшого, мають відношення до платоспроможних громадян.

Непрямі податки припадають на частку загальнопоширених предметів, споживання яких не має прямого відношення до відповідності майнової спроможності споживачів, відповідно бідні верстви населення сприймають їх дуже тяжко. Стягнення прямих податків не вимагає складної організації контролю виробництва, збуту та споживання товарів, як це має місце при стягуванні непрямих податків, і, отже, вимагає менших витрат. Якщо ж

говорити про прямі податки в бюджетному відношенні, то вони мають великі переваги, оскільки саме вони є стабільною стійкістю бюджету [64].

Таблиця 1

Класифікаційні ознаки моделей світових податкових систем

Модель	Ключові характеристики	Країна застосування
Англосаксонська	У її основі лежить прибуткове оподаткування, тобто вона орієнтована на прямі податки із фізичних осіб, частка непрямих податків незначна	Австрія, Канада, Нова Зеландія, частково США та Німеччина
Євроконтинентальна	Відрізняється високою часткою відрахувань на соціальне страхування, а також значним питомою вагою непрямих податків	Німеччина, Франція, Бельгія, Нідерланди
Латиноамериканська	Характеризується переважанням у системі оподаткування непрямих податків. Розрахована на збирання податків в умовах інфляційної економіки. Непрямі податки залежать від рівня цін та балансують доходи бюджету в умовах інфляції	Чилі, Болівія, Перу
Змішана	Складається з окремих характеристик інших моделей. Країни обирають її для того, щоб диференціювати структуру доходів, уникнути залежності бюджету від окремого виду або групи податків	Японія (окремі дослідники до таких країн відносять Україну та країни СНД)

Особливості процесу розвитку структури податкових систем розвинених країн і сучасна практика оподаткування свідчать про наявність закономірної залежності співвідношення прямих і непрямих податків від цілої низки факторів представлених:

– життєвим рівнем більшої частини населення, досконалістю механізмів стягування податків, здатністю зводити до мінімуму ухиляння від оподаткування;

– рівнем податкової культури, загальною орієнтацією сучасних розвинених суспільств на встановлення та дотримання соціального компромісу, вирішення гострих соціальних проблем;

– традиціями оподаткування [16, с. 93].

Особливості прямого та непрямого оподаткування представлено в табл.

1.2.

Таблиця 1.2

Ключові особливості прямого та непрямого оподаткування

Показник	Прямі податки	Непрямі податки
Справедливість оподаткування (з позиції платника податків)	Соціально справедливі	Соціально несправедливі
Психологічний фактор	Складне психологічне сприйняття	Нормальне психологічне сприйняття
Складність визначення податкової бази	Відносно складні розрахунки	Відносно прості розрахунки
Можливість уникнення оподаткування	Достатньо висока	Досить низька
Фіскальне значення	Менш стабільні надходження до бюджету	Суттєві та стабільні надходження до бюджету
Характер оподаткування	Відносно прогресивний	Відносно регресивний

Важливою характерною рисою сучасних податкових систем розвинених країн виступає саме їх структура, тобто співвідношення прямих та непрямих податків. Це співвідношення має певні особливості у різних країнах. Переважання на початку та в середині ХХ ст. непрямих податків було зумовлено низьким рівнем доходів більшості населення, що об'єктивно обмежувало масштаби прямих податкових надходжень, а також відносною простотою збору непрямих податків, адже форма прямого оподаткування потребує складного механізму обліку платників, об'єктів оподаткування, механізму стягування податків [74].

Прогрес в організації оподаткування, пов'язаний насамперед із комп'ютеризацією, впровадженням автоматизованої системи обробки

фіскальної інформації, підвищив ефективність прямого оподаткування та створив сприятливі умови для його розвитку. На сьогодні розвинені країни визначають співвідношення прямого та непрямого оподаткування з огляду на національні особливості побудови податкових систем. Так в США, Австралії, Канаді, Японії, Швейцарії переважають прямі податки; у Туреччині, Словаччині, Мексиці, Польщі – непрямі; Франція, Німеччина, Італія, Нідерланди та Чехія мають досить врівноважену структуру податків [2, с. 44]. Середнє значення по 30 країнах світу, що входять до Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), демонструє співвідношення прямих (57%) та непрямих (43%) податків у податкових надходженнях [2, с. 44-45].

Очевидний взаємозв'язок між співвідношенням прямих і непрямих податків та рівнем податкової культури, оскільки саме податкова культура, що впливає на ефективність збору податків, масштаби ухилення від сплати, разом з іншими факторами створює сприятливі умови для підвищення ролі прямих податків. Якщо в західних країнах декларування стало невід'ємною складовою громадянського менталітету, а суспільна мораль орієнтована на публічне засудження тих, хто приховує доходи, то в країнах, що розвиваються, культура взаємовідносин ділового світу та громадян з державою ще не отримала належного рівня.

Зміна співвідношення між прямими і непрямими податками на користь перших стало також наслідком побудови західних суспільств за принципом соціальної справедливості. Адже прямі податки, які ставлять рівень оподаткування у пряму залежність від рівня доходів, вважаються більш справедливими, ніж непрямі. Розвиток прямого оподаткування з високими прогресивними ставками, властивими податковим системам західних країн у 50-70 х рр., дозволив перевести основний тягар податків на заможні верстви населення та використовувати акумульовані державою фінансові ресурси для реалізації соціальних програм, державних замовлень, капіталовкладень [82].

Податки – це «обов'язкові платежі, як юридичних, так фізичних осіб, які надходять у дохід держави» [19, с. 101-102]. Отже, податки повинні платити все. Тим не менш, це зовсім не говорить про те, що ті, хто їх сплачують, одержують щось натомість. Як правило, дані виплати є як обов'язковими та примусовими, так і безоплатними. Однак податки необхідні: з їх допомогою держава впливає на всі сфери та процеси, зокрема соціальні та економічні процеси. Вони допомагають заохочувати встановлені види діяльності, концентрувати розвиток тих чи інших галузей промисловості, впливати на економічну активність підприємців, збалансувати платоспроможний попит та пропозицію, регулювати кількість грошей у обігу. При тому, що податки, найчастіше, викликають обурення, ніж схвалення, без них ні сучасне суспільство, ні уряд жити не зможуть.

Однією з важливих причин розвитку непрямих податків у країнах ЄС стала, наряду з історичними традиціями, політика уніфікації податкових систем країн співтовариства, що наполегливо впроваджується. Політика уніфікації була проголошена від початку інтеграційних процесів у Європі. У наш час результатом цієї політики стало наближення методів вилучення непрямих податків, тоді як у сфері прямого оподаткування окремим країнам надається велика самостійність. Значні масштаби непрямих оподаткування нових членів ЄС зумовлені «особливостями соціально економічної політики урядів цих країн, спрямованої на стимулювання за допомогою податків господарської діяльності, що вимагає застосування широкого спектру податкових пільг для корпорацій, які зменшують надходження від податку на доходи до бюджету» [57, с. 87].

З іншого боку, соціально-економічна політика в цих країнах спрямована на вирішення найважливіших соціальних проблем. Це зумовлює застосування значних пільг з особистого прибуткового оподаткування, з допомогою яких держава регулює певні соціальні процеси. Крім того, проведення активної соціальної політики викликає зростання витрат на соціальне страхування та соціальне забезпечення, а тому підвищення частки

внесків на ці цілі у структурі податкових надходжень. Розвиток непрямого оподаткування пов'язується також з ідеями, що висловлюються, зокрема, німецькими вченими, згідно з якими «...оподаткування споживання становить меншу небезпеку для економічного зростання, ніж оподаткування особистих доходів та прибутку підприємств» [66, с. 6-7].

У Європі бюджет формується наполовину з непрямих податків. Зберігаючи переваги інших податків на споживання, ПДВ значною мірою звільнений від своїх основних недоліків. Залишаючись багаторазовим, ПДВ знаходиться у прямій залежності від реального вкладу кожної стадії у вартість кінцевого продукту і, отже, зберігає можливості держави проводити всі стадії відтворення.

Структура непрямих податків розвинених країн характеризується зменшенням частки специфічних і збільшенням частки універсальних акцизів. Ця тенденція обумовлена як політикою ЄС, спрямованою на поширення використання універсального акцизу у формі ПДВ, так і об'єктивними перевагами цього податку: його високою фіскальною ефективністю, обумовленою широкою базою оподаткування, та високою еластичністю споживання підакцизних товарів за цінами та доходами споживачів, а також його нейтральністю щодо ринкового механізму ціноутворення. Не можна абстрагуватися і від недоліків, що привносяться до податкової системи необґрунтованим використанням непрямих податків. Головний із них полягає в тому, що відсутня безпосередня залежність від розміру доходів платників, а податок носить регресивний характер [51].

Соціальна несправедливість непрямих податків може нейтралізуватися державою шляхом вилучення товарів першої необхідності із кола оподатковуваних. Але тоді виникає суперечність: швидкість надходження податків, стабільність та рівномірність забезпечуються саме оподаткуванням товарів широкого споживання. Тому державі необхідно найповніше врахувати інтереси всіх членів суспільства, дійти компромісного розподілу податкового навантаження.

В сучасних умовах вплив непрямих податків на підвищення цін, крім негативного впливу, досить обґрунтовано вважають джерелом розвитку інфляційних процесів. Не менш істотним недоліком непрямих податків є обмежені можливості їх використання для стимулювання виробництва [64]. Деякі можливості стимулювання закладені в непрямих податках регулювання структури споживання, проте їх реалізація перебуває у безпосередньому взаємозв'язку з відпрацюванням механізму визначення та стягнення. Практика переконливо свідчить про те, що не завжди регулювання споживання шляхом непрямих податків тягне лише позитивні результати. В Україні стягуються як прямі, так і непрямі податки, причому суттєвих перекосів у будь який бік не спостерігається.

За останні роки спостерігається зниження частки прямого оподаткування у загальній сумі доходів Державного бюджету України (з 48,9% до 41,5%) на користь стягування непрямих податків (відповідно до 51,1% до 58,5%) [68, с. 772]. Структура прямих податків характеризується рівномірними надходженнями з податків з прибутку підприємств і доходів фізичних осіб.

Серед непрямих податків велике фіскальне значення має ПДВ, частка якого зростає (його частка у загальній сумі доходів державного бюджету України в середньому наближається до 38%, а частка у структурі податкових надходжень у середньому становить 55%); акцизний податок та мита мають більше регулювальне, ніж фіскальне значення.

Структура податкової системи України підтверджує закономірність, згідно з якою в умовах низького рівня доходів юридичних та фізичних осіб, низького рівня податкової культури, недосконалості фіскального законодавства та роботи податкових служб неможливо забезпечити переважання у структурі податкової системи прямих податків (рис. 1.1) [70, с. 33].

В Україні фактором, що посилює цю закономірність, є падіння реальних доходів підприємств, зростання кількості збиткових підприємств за

умов фінансово економічної кризи. У цих обставинах збереження порівняно важливої ролі прямих податків може бути забезпечене лише шляхом надмірного оподаткування як юридичних, так і фізичних осіб, що руйнує стимули до економічної діяльності.

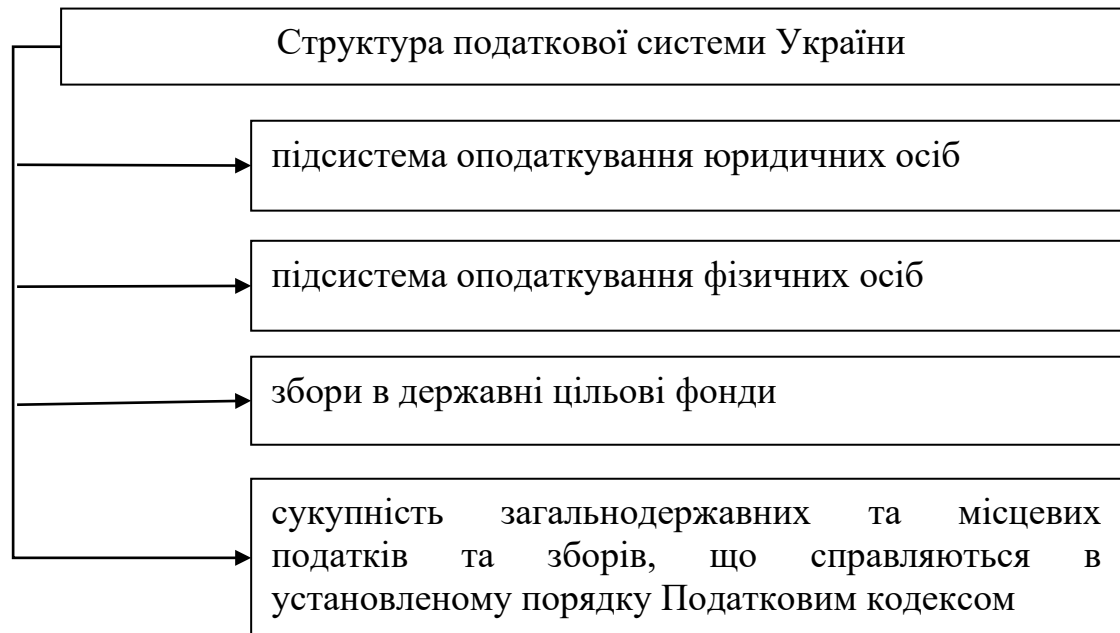


Рис. 1.1. Структура податкової системи України

Варто також вказати, що структура податків, що діє на території нашої країни демонструє в даний час, той факт, що основна частина податків сплачується юридичними особами. Вказана особливість структури вітчизняної податкової системи обумовлена певними обставинами [83].

По-перше, це пов'язано з низьким життєвим рівнем абсолютної більшості населення нашої держави та викликаною цим недостатньою податковою базою.

По-друге, у структурі населення країни висока питома вага осіб перед пенсійного та пенсійного віку, доходи яких нижчі ніж у значної частини населення.

По-третє, істотну роль відіграє й сформована в країні система ухилення від сплати податків, яка використовується переважно особами, що мають найбільш високий рівень доходів – так звана «тіньова економіка».

Внаслідок цього відсутня реальна податкова база платників податків – фізичних осіб. У цьому важливо підкреслити, що в Україні ступінь приховування особистих доходів значно вищий, ніж приховування доходів підприємств та організацій.

Світовий досвід використання прямого та непрямого оподаткування призводить до висновку про неприпустимість їхнього протиставлення без ґрунтовного дослідження соціально економічних умов, що склалися в країні, етапів історичного розвитку, які пройшла податкова система, в тому числі таких її складових, як податковий контроль та податкова свідомість переважної частини населення, і об'єктивно властивих цим податкам функціональних характеристик. Ще А. Смітом та Д. Рікардо було висловлено думку про «доцільність та необхідність комбінації прямих та непрямих податків під час формування податкової системи» [1, с. 44].

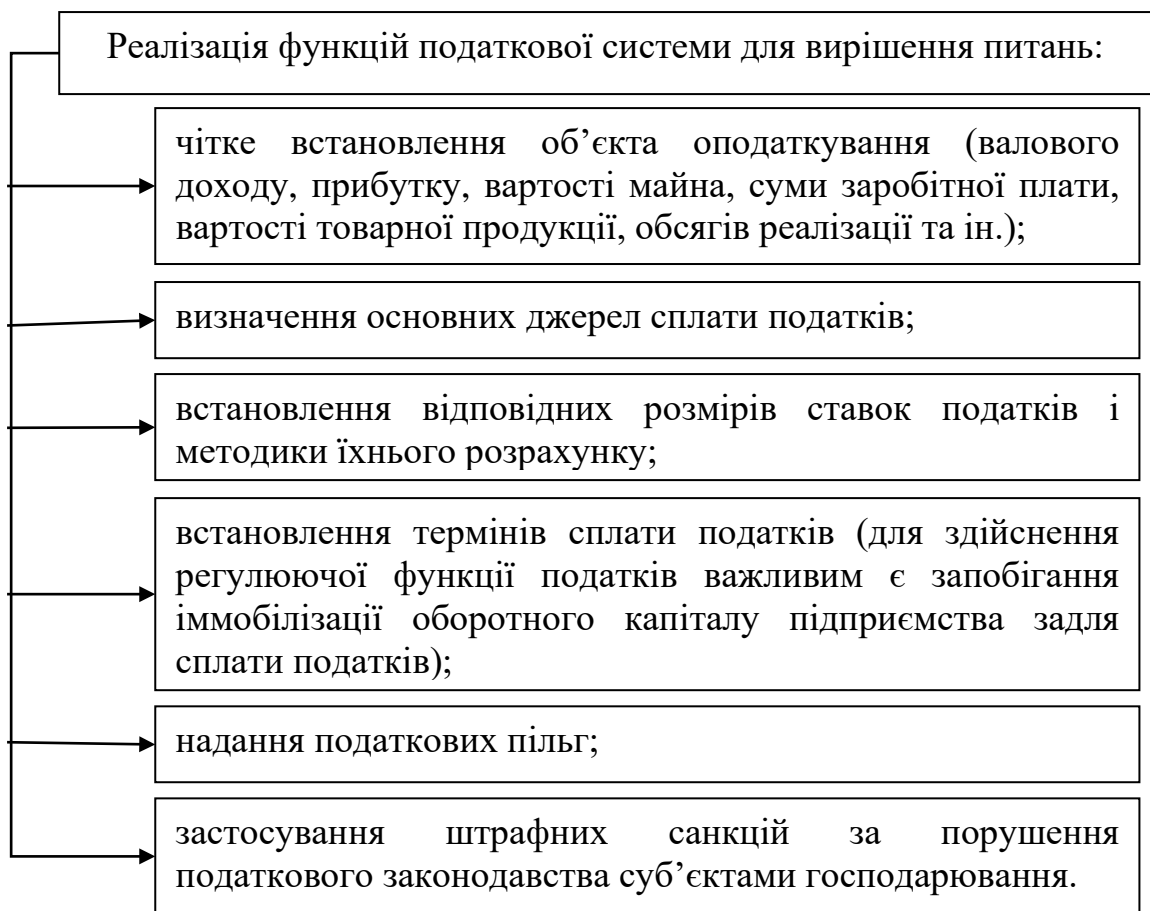


Рис. 1.2. Реалізація функцій податкової системи для вирішення складних питань державного регулювання

Зміна співвідношення між прямими і непрямими податками здатна вирішально вплинути на ефективність податкової політики. За рахунок оптимізації цього співвідношення можна пом'якшити ті глибокі протиріччя цільових установок, які стоять перед податковою системою за допомогою виконання основних функцій: фіскальної, соціальної та регулюючої (рис. 1.2). Маневрування таким співвідношенням здатне визначити рівень виконання податкової системи її функціонального призначення [51].

Зарубіжні дослідження теорії та практики оподаткування свідчать, що місце податків у державній політиці розвинених країн є дещо ширшим, ніж у вітчизняній практиці, де вони використовуються переважно як фіскальний інструмент. Поряд з фіскальною функцією з податків закріплені та широко використовуються економічна підфункція, яка повинна сприяти економічному зростанню, монетарній стабільності, повній зайнятості, обмеження інфляції, та соціальна, або розподільча, підфункція, спрямована на зменшення нерівності в розподіл доходів. Більшість зарубіжних країн у період економічних дисбалансів вдаються до застосування коштів податкового стимулювання та підтримки, тобто основна увага зосереджується на реалізації регулюючої функції податків.

Таким чином, у контексті підвищення ефективності податкової системи доцільно зазначити, що процеси оподаткування мають сприяти реалізації політики зайнятості, впливати на розподіл доходів у напрямку забезпечення справедливості, а також створювати бар'єри для використання тіньових схем сплати податків. Загальні світові тенденції оподаткування мають стати орієнтиром для ефективною та швидкою адаптації податкових систем країн, які хочуть інтегруватися у глобальне економічне суспільство. Як наслідок, концепція економічного розвитку сучасної держави передбачає інтеграцію, а тому вдосконалення податкової системи має відбуватися у напрямку наближення до умов оподаткування, наприклад, у країнах ЄС.

1.2. Зарубіжна практика формування системи оподаткування особистих доходів

На сьогодні історичним особливостям розвитку та становлення податків й оподаткування присвячено велику кількість різноманітних наукових досліджень. Однак питання історичного розвитку та періодизації оподаткування все ще залишаються актуальними, оскільки під час вивчення вказаних питань не завжди враховуються особливості економічної, політичної та географічної собливості окремих країн та регіонів. Зважаючи на вказане варто навести сформовані на сьогодні етапи розвитку податків, що деталізують періодизацію їхнього розвитку вбільшості сучасних країн світу. Отже, на сьогодні поширеною є класифікації становленні податків представлена трьома основними етапами.

Перший етап – з початку виникнення держави до XVII століття нашої ери, який представлений:

- переважанню ідей дарування, данини;
- проведенню паралелей між податками та зверненнями держави до свого народу щодо підтримки;
- закріпленню ідей допомоги, що надається від імені держави;
- поширенню ідей щодо необхідності жертви, що має приносити народ заради державних інтересів;
- домінуванню ідей обов'язкової сплати податків.

Другий етап – охоплює XVII-XVIII століття, що характеризуються:

- виникненню ідей певної частки чи окладу, встановленого на урядовому рівні незалежно від волі платників податків;
- централізацією оподаткування й виділення привілейованих «неподатних» класів.

Третій етап – XIX-XX століття, яке характеризується виникненню ідей соціальності й всезагального оподаткування [22].

Отже, можемо стверджувати, що загальними тенденціями розвитку оподаткування є історична генеза від даруванні до обов'язкової та примусової сплати податків, з переходом в подальшому до використання ідей соціальності. Варто вказати, що історія оподаткування в Україні також розвивалася в руслі загальносвітових тенденцій, хоча й за наявності національної та історичної специфіки.

Прибутковий податок виник у загальносвітовій практиці дуже давно, а зараз його використовують майже всі країни світу. Прибутковий податок почав розвиватися у Великій Британії, оскільки саме ця країна впровадила його, спочатку, як тимчасову плату, на період наполеонівських війн. До XVII століття, у Європі податкові системи формувалися неспішно і були вкрай заплутаними, а більшість податкових платежів носили далеко не регулярний характер, тобто сплата податків, відроджувалася, щойно треба було покривати цільові витрати або якщо у скарбниці закінчувалися гроші.

В той же період часу, великого значення набуло здійснення непрямого оподаткування – акцизи, які стягувалися, зазвичай, на території кордону з усіх товарів, що ввозилися та вивозилися. Не в останню черга це було взаємопов'язано з економічним процвітанням у XV – першій половині XVI століття ряду європейських країн, насамперед Німеччини. У незалежних містах Європи в цей період розвивалися «системи прибуткового та підприємницького оподаткування» [4, с. 55].

Водночас у більшій частині Європи вже склалася система оподаткування, і вона називалася подушний податок. Населення вносили плату феодалу, тобто подушний податок – капітицію (через відкупника). Міста збирали податки на доходи з городян та акцизи, після чого місто вносило плату, фіксовану законодавчим актом чи договором, тобто суму податку васалу короля. Король же, на цьому не зупинявся й іноді вилучав частину власності (землі разом із «джерелами податків – містами та сільським населенням») у своїх васалів [17].

Збір податків, потроху, стає формою підприємницького промислу. Подібними зборами займалися, так звані, відкупники, яких, зазвичай представляли багаті буржуа, вони викупували право збирати певні податки у держави, але при цьому, до початку зборів, вони вносили до скарбниці певну валову суму. Після ж, додаючи, як правило, фізичне та моральне насильство через помічників та субвідкупників, відкупники збирали податки з населення, звичайно з урахуванням свого прибутку. Під час збирання податків, відкупникам допомагали війська, тому збір податків був схожий на військову компанію, де були вбиті та поранені. Така система виникла в період феодальної роздробленості, а потім залишилася і продовжила свій розвиток. А ось духовенство і дворянство від сплати податків було зовсім звільнено.

Новий час, як відомо, асоціюється з початком буржуазних революцій, які проходили спочатку в Нідерландах, а потім і в Англії. Для Європи цього періоду притаманні бурхливі соціальні та політичні зміни, затвердження юридичної рівності всіх громадян у сфері приватноправових взаємовідносин, ліберальні перетворення державного ладу в більшості тодішніх держав, породження процесу юридизації оподаткування, надання податковим системам більшої організаційної чіткості внаслідок розвитку ідей освіти та «природних прав» [51].

Тільки 1776 р., Адам Сміт, шотландський економіст і філософ, з допомогою своєї роботи «Дослідження про природу та причини багатства народів», зміг сформулювати принципи оподаткування, розповів про поняття податкового платежу, при цьому він позначив їх місце у фінансовій системі держави, а також саме А. Сміт спробував переконати, що сплата податків, для платника є «показником свободи, а не рабства» [1, с. 43]. Однак податок все ж таки затвердили, і він почав діяти в англійській податковій практиці 1842 р., а ось інші країни, «відчули перед ним» обов'язок лише з кінця XIX – початку XX ст. варто вказати, що саме принципи А. Сміта лягли в основу формування принципів оподаткування більшості країн світу, зокрема:

- справедливості – згідно якого обґрунтовується загальність оподаткування та рівномірність їх його розподілу у відповідності до доходів;
- визначеності щодо часу сплати податків, способу та суми платежу, які повинні бути точними та заздалегідь відомими платникам податків й не залежати від суб'єктивних факторів та чинників;
- зручності – кожен із податків має бути стягнутим в такий час та спосіб, котрі є найзручнішим для платників таких податків;
- економії (раціональності) – будь-який податок має бути стягнутим так, аби з доходів платників податків вилучалося якомога менше встановлених обсягів, що повинні надходити до державної скарбниці держави [47, с. 47-48].

Надалі положення праць А. Сміта були покладені в основу законодавства про податки багатьох європейських країн, які, тим не менш, мали свої особливості у формуванні податкових систем.

Особливу увагу варто звернути на податкові системи провідних європейських країн епохи капіталізму. Англія – перша країна, де стягування податків проводилося лише з дозволу парламенту (1648). Під час революції внаслідок зростання державних витрат відбувалося постійне збільшення прямих та непрямих податків (на холостяків, небіжчиків, солдов'їв). У 1689 р. було введено єдиний поземельний податок, який сплачували всі землевласники (навіть королева).

Упродовж XVIII ст. держава збільшувала податки, і до кінця сторіччя надходження до бюджету становили 50 млн ф. ст. проти 2,5 млн ф. ст. на його початку. Значна частина сум, що надійшли, «використовувалася для погашення внутрішнього державного боргу, а перерозподіл податків через бюджет наповнювало кишені підприємців» [48, с. 45].

У побудові системи оподаткування ранньокapіталістичної Англії велику роль відіграла боротьба інтересів буржуазії та землевласників, оскільки розширення сфери непрямих податків (особливо акцизів) знижувало прибуток підприємців. Вказана ідея перетворень податкової системи

полягала у встановленні пріоритету прямих податків, запровадження пропорційного (прогресивного) податку доходу. При цьому відбувався перехід від «відкупної системи оподаткування до державної, створювалася система податкових органів» [25].

У 1842 р. за умови ліквідації багатьох непрямих податків в Англії було запроваджено прогресивний прибутковий податок. Цей захід дозволив збільшити надходження до скарбниці, що сприяло звільненню 430 видів товарів, що ввозяться в Англію, від мит. Також це призвело до звільнення індустриальних галузей від обтяжливих непрямих податків. Надалі Англії знадобилося більше 40 років, щоб перейти до прибуткового податку як фундаменту фіскальної системи [50, с. 111].

Податкова система Франції носила яскраво виражений феодальний характер. Основним прямим податком була талья, непереборним пороком якої була репутація «селянського податку». В результаті оподаткування звільнялися найбагатші, й тим більше воно тиснуло на бідняків [28]. Головним непрямим податком тогочасної Франції можна назвати габель. Податки становили 55-60% доходів осіб третього стану, величина їх залежала від інтендантів. Як прямі, так і непрямі податки носили множинний характер. Збір непрямих податків був на відкуп у молодій буржуазії, від чого держава вигравала, отримуючи одноразово, без затримок всю суму належного податку, а відкупник наживався, доволі крутячи встановлену державою ціну.

За короля Генріха IV був впорядковано збір податків. Зокрема, Жак Тюрго, будучи генеральним контролером фінансів Франції, провів у 1774-1776 роках низку реформ, ліквідуючи систему податкових відкупів, що породжувала безмірне казнокрадство. Крім того, Ж. Тюрго знижував «тягар податків на промисловців та торговців, щоб дати їм можливість пожвавити економіку» [65, с. 43].

Фізіократи, чия школа сформувалася під впливом ідей Просвітництва, вважали, що головний податковий тягар мають нести земельні власники-

дворяни. Все це призвело до того, що управлінці країни всіх рівнів визнавали «необхідність реформування системи оподаткування» [48, с. 43].

Єдина податкова система Німеччини до середини в XIX ст. була відсутня. Німеччину XVII-XVIII ст. роздирали династичні війни, з яких вона вибиралася за кілька десятків років. Крім цього, головною причиною економічного відставання стало тривале збереження країни найважчих форм феодально-кріпосницьких взаємовідносин. Таким чином, до франко-пруської війни 1870-го року Німеччина залишалася політично роздробленою країною. Політичним результатом перемоги стало створення німецької держави з єдиною для всієї Німеччини «мережею залізниць, встановлення єдиної грошової та податкової системи, проведення загальнонімецької економічної політики» [63, с. 345].

Таким чином, податкові системи європейських держав епохи капіталізму мали такі специфічні риси:

- скасування відкупництва;
- створення системи державних податкових органів;
- встановлення та стягнення податків лише з дозволу парламенту;
- розширення кола податних станів – усі громадяни держави починають нести податковий тягар;
- запровадження прибуткового податку [47, с. 87].

Об'єктами ПДФО, як правило, є доходи фізичних осіб. Історично сформувалися дві форми побудови прибуткового податку, це шедулярна та глобальна. Шедулярна форма склалася у Великій Британії і була розрахована на поділ доходу на частини (шедули) залежно від того, яким саме шляхом було отримано дохід (заробітна плата, дивіденди, рента), причому кожен шедул оподатковувався окремо. Глобальна форма виникла у Пруссії, і вона розраховувалася те що, що податком обкладався сукупний дохід, незалежно від його джерела.

Після Першої світової війни, під час податкових реформ, результати фінансової науки, що повністю були засновані на наукових засадах

оподаткування були випробувані. Саме тоді в більшості індустріально розвинених країн було закладено «конструкцію сучасних податкових систем, в основу якої було покладено прямі податки, і, в першу чергу, індивідуальний прибутково прогресивний податок» [11, с. 121].

У теорії та практиці податкового регулювання розвинених країн Заходу податкова політика у ХХ ст. будувалася відповідно до кейнсіанської концепції функціональних фінансів, згідно якої величина витрат та норма оподаткування підпорядковані потребам регулювання сукупного суспільного попиту, який повинен утримуватися на рівні, що забезпечує повне використання трудових ресурсів та капіталу при збереженні стабільності цін (при цьому бюджетна рівновага приноситься в жертву рівноваги економічної).

Відповідно до зміни економічних функцій держави змінювалося й значення податкової системи – з механізму збирання коштів на функціонування державного апарату вона поступово перетворювалася на потужний інструмент державного управління функціонування економіки. Необхідність управління дедалі більше глибокими механізмами міжгалузевого балансу, міжнародної торгівлі та фінансів вимагала створення нових механізмів оподаткування. Ці механізми виявлялися тим складнішими, що більш тонкий вплив на економіку намагалася чинити держава.

До 1980-х рр. у багатьох країнах світу загалом сформувалися основні параметри нової моделі податкової політики, у якій на перше місце вийшли сучасні інформаційні технології, що дозволили спростити та інтенсифікувати податковий процес. Ці явища почали чітко виявлятися приблизно з середини 1980-х рр. і стали основним змістом проведених пізніше масштабних податкових реформ у США, Канаді, Німеччині, Австралії, Швеції та ін. [73, с. 99-100].

У 1990-х рр. виділилися такі основні риси податкових систем розвинених країн:

- прямі податки переважають у Німеччині, Канаді, США, Японії;

- непрямі податки – в Франції та Італії;
- у Німеччині, Японії та США зміни в податкової структури обумовлені тим, що виходячи з прогресивного оподаткування економічне зростання та інфляція надають сильнішого впливу геть на всі доходи від прямих податків [60, с. 221].

У розвинених країнах постійно відбувається пошук шляхів, з одного боку, щодо зменшення державних витрат і тим самим зниження потреби у податкових доходах, з іншого – збільшення прибутковості, ефективності податкових систем. В останні роки у багатьох розвинених країнах активно ведеться робота з реформування системи оподаткування, в спеціалізованій науковій літературі все частіше обговорюються нові варіанти податкових реформ, аж до найрадикальніших і навіть екзотичних (заміна всіх прибуткових податків на єдиний податок на витрати, екологічні податки, податки на споживання енергоресурсів тощо).

В даний час в зарубіжних країнах оподаткуванню підлягає чистий дохід платника за мінусом дозволених законом відрахувань та податкових пільг, до яких належать:

- неоподатковуваний мінімум;
- професійні витрати;
- сімейні знижки;
- знижки на дітей та утриманців;
- внески до фондів тощо [29, с. 54].

Список винятків у різних країнах різний і залежить від національних особливостей та традицій. І хоча законодавство багатьох країн проголошує рівні можливості для всіх платників у використанні податкових знижок, у реальному житті багато пільг є лише привілеєм дуже заможних верств населення. Більшість європейських країн запровадили прогресивну структуру сплати податків, тобто податки збільшуються відповідно до зростання заробітної плати. Крім того, ставки й кількість категорій значно різняться в більшості європейських країн. Наприклад, держава сформувала п'ять

податкових категорій, й максимальна ставка прибуткового податку в розмірі 50% має поріг 1 млн. євро. За таким умов кожен додатковий євро доходу понад вказану суму оподатковуватиметься у 50%. Однак, для більш точного підрахунку варто враховувати правила, що діють за конкретних обставин та ситуацій [74].

Найвищими ставками прибуткового податку з фізичних осіб є ставки серед країн Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та запроваджено Данією – 55,9%, Францією – 55,4% та Австрією – 55%. Іспанія вказаний показник встановила на рівні 54%, Бельгія – 53,5%. Досить високими є максимальні ставки Фінляндії, Португалії й Швеції. Найнижчими є ставки прибуткового податку Угорщини – 15%, Естонії – 20%, Чехії – 23%. Кожна з вказаних країна встановила власний розмір зборів, однак в межах загальних стандартів, що мають виконуватися в усьому ЄС [51].

Таким чином, можемо стверджувати, що в різних країнах проблеми формування та вдосконалення податкових систем виникають не лише в період перехідної економіки або трансформацій, але й країнах з стабільним економічним розвитком. Виникнення таких проблем є об'єктивною причиною та визначається необхідністю здійснення державного втручання в перебіг процесів формування виробничих взаємовідносин і змін в тенденціях економічного розвитку. Також необхідним є розуміння того факту, що податкові системи більшості країн формування під впливом зовсім різних економічних, політичних і соціальних передумов, що також пояснює їх недосконалість та необхідність здійснення постійного пошуку оптимального варіанту в сфері оподаткування. На думку більшості фахівців Західної Європи, податкова система може бути оптимальною, якщо наслідуватиме такі принципи, як:

а) наявність максимально низьких витрат держави на утримання податкової системи й витрат платника, що взаємопов'язані з процедурами сплати;

б) відмова від доведення податкового тягаря до такого рівня, коли він почне зменшувати економічну активність платників;

в) оподаткування не має бути певною перешкодою ані для внутрішньої раціональної організації виробництва, ані для його зовнішньої раціональної орієнтації відповідно до структури попиту споживачів;

г) процеси отримання податків варто організовувати таким чином, аби вони більшою мірою завдячуючи накопиченням фінансових ресурсів сприяли реалізації політики кон'юнктури й зайнятості;

д) податковий процес має здійснювати суттєвий вплив на розподіл доходів щодо забезпечення більшої справедливості в країні;

е) під час визначенні податкової платоспроможності приватних осіб варто вимагати надання лише мінімальних даних, що стосуються особистого життя громадян.

Наведений перелік є свідченням того, що вказані загальні вимоги в значній мірі повторюють встановлені фундаментальні принципи, що мають бути передумовою для побудови ефективної податкової системи будь якої сучасної країни. Тому основними напрямками підвищення ефективності податкових систем як передумови для їхнього вдосконалення можуть бути більш активні втілення основоположних, фундаментальних принципів оподаткування, що вже стали надбанням багатьох поколінь вчених практиків.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНА СИСТЕМА ПОДОХОДНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

2.1. Система оподаткування доходів фізичних осіб в США

На сьогодні США – є «країною з найбільш диверсифікованою економікою, котра утримує свою першість протягом останніх десятиліть. США зазвичай посідають одні з перших місць в різномантних міжнародних рейтингах щодо відносно невеликої кількості платежів податків за наявності їх високої ставки» [53]. Варто наголосити, що федеративний устрій США передбачає наявність оподаткування на кожному із рівнів в країні. Крім того США є однією з двох країн світу (наряду з Еретреєю), в котрій «прибутки нерезидентів оподатковуються та тарифікуються на основі єдиного підходу з резидентами цієї країни» [84, р. 113]. Вказане є свідченням найбільш розвиненої податкової системи в світі, оскільки в країні наявне характерне переважання прямих податків над непрямими (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Показники рейтингу Paying Taxes [56]

країна	показники			
	всього податкових платежів	податок на прибуток	податок з доходів фізичних осіб	інші податки
податкові платежі				
США	11	2	4	5
Україна	28	1	24	3
час на сплату податків				
США	175	87	55	33
Україна	390	100	140	150
загальна податкова ставка				
США	46,3	27,9	9,9	8,5
Україна	54,9	11,2	43,1	0,6

Крім того найбільш впливовим федеральним відомством, котре здійснює вирішення податкових питань – є Міністерство фінансів, яке інколи вдається до делегування власних повноважень Державному казначейству [89]. Основним структурним підрозділом Міністерства фінансів, як головної фінансової установи США є СВД – Служба внутрішніх доходів (Internal Revenue Service). Особливістю діяльності СВД є поєднання функцій власне податкової служби та податкової поліції [80].

Варто вказати, що основні податки в США представлені:

- доходами, що сплачуються фізичними особами та корпораціями;
- податками на соціальне забезпечення (внески);
- податками на майно юридичних осіб й податок на майно, що переходить в порядку спадкування чи дарування, що стягуються лише на рівні штатів та місцевих органів влади;
- акцизами.

Досить цікавий той факт, що в більшості європейських держав одним із головних є податок на додану вартість, однак в США його не має [13, с. 87].

Варто згадати, що прибуткові податки США беруть свій початок з 1913 р. Законодавство США з податків є досить складним сприйняття. Кодекс внутрішніх доходів, прийнятий 1954 р., є основою податкового законодавства та політики в країні. Зміни, що вносяться до кодексу, оформлюють новими, спеціальними розділами. Рішення Казначейства США є ухвалами для Служби внутрішніх доходів (IRS), згідно з якими вона працює з платниками податків [44].

Прибутковий податок у США мають сплачувати усі його резиденти незалежно від того, де вони проживають та в якій країні отримують дохід. Варто вказати, що в США поширеною є прогресивна ставка податку від 10% до 37% зважаючи на суму річного доходу. Податок на доходи фізичних осіб представлений:

- доходами від працевлаштування (зарплатами, компенсаціями, бонусами та преміями);

- пасивними доходами від володіння капіталом (дивідендами, відсотками, роялті);
- доходами від здавання в оренду нерухомості або техніки;
- доходами від приросту капіталу (продажів активів, майна, корпоративних прав);
- доходами самозайнятих осіб (доходами приватних підприємців, доходами членів партнерств) [42].

Крім того існує чітко встановлений неоподатковуваний мінімальний дохід, зокрема:

- для одиноких (холостих) людей – \$12 950;
- для подружніх пар – \$25 900 [42].

Зберігається прогресивна зважаючи на річний дохід в доларах США для неодружених людей:

- 10% – до 10 275;
- 12% – від 10 276 до 41 775;
- 22% – від 41 776 до 89 075;
- 24% – від 89 076 до 170 050;
- 32% – від 170 051 до 215 950;
- 35% – від 215 951 до 539 900;
- 37% – понад 539 900 [42].

Щодо сімейних пар, то розмір податкової ставки залежить саме від їхнього річного доходу в доларах США:

- 10% – до 20 550;
- 12% – від 20 551 до 83 550;
- 22% – від 83 551 до 178 150;
- 24% – від 178 151 до 340 100;
- 32% – від 340 101 до 431 900;
- 35% – від 431 901 до 647 850;
- 37% – понад 647 850 [42].

Наприклад, якщо річний дохід неodrуженої людини складає \$50 тис., то з цієї суми треба відняти \$12 950, й вже із залишку (\$37 050) потрібно буде сплачувати податок на прибуток [42]. Також наголосимо, що під час розрахунку оподаткування враховують різні види відрахувань. Після оформлення декларації про податки встановлені податки сплачуються на три різні адреси:

- на федеральний рівень;
- безпосередньо штату, де мешкає декларант;
- місту чи округу (місцеві податки) [10, с. 123].

Щодо характерних особливостей оподаткування в США можемо назвати такі:

1. Федеральні податки носять прогресивний характер, тобто із збільшенням об'єкта оподаткування зростає й податкова ставка, «штатні» та місцеві податки можуть розраховуватися за регресивною ставкою.

2. Хоча податкова система США складається з 3 рівнів, законодавство чітко не поділяє діючі податки на федеральні, податки штатів та місцеві. Кожен штат має право затверджувати власні податки, достатньо лише дотримуватись законодавчих вимог.

3. Одночасне оподаткування одними й тими самими податками федеральним урядом, владою штатів та місцевими органами управління. Наприклад, населення штату може сплачувати по два види прибуткового та майнового податку, три види акцизу на різні рівні бюджету. Компанії сплачують корпоративний податок на федеральному рівні, однак в більшості штатів їм також доведеться платити цей же податок, але вже до бюджету штату.

4. Податкова система США переважно орієнтована на прямі податки. Наприклад, такого податку, як ПДВ, у Сполучених Штатах немає, але майже у кожному штаті обов'язковий до сплати податок з продажу.

5. На відміну від вітчизняної системи платежів щодо соціального забезпечення працівників можуть здійснювати як підприємства, так й самі працівники.

6. Більшість податків (близько 70 %) надходить у федеральний бюджет [23; 34, с. 115-116].

Отже, серед основних податків, прийнятих в США, можемо назвати:

1. Особистий прибутковий податок, який є головним податковим доходом федерального бюджету. Його також сплачують фізичні особи, які ведуть індивідуальний бізнес.

2. Майновий податок для фізичних осіб та підприємств.

3. Корпоративний податок для компаній (вітчизняний аналог податку на прибуток).

4. Акцизи (непрямий податок).

5. Податок з продажу (непрямий податок).

6. Податки, що нараховуються на оплату праці (внески на соціальне забезпечення).

7. Податок на ліквідацію безробіття [25; 34, с. 116].

Загалом податкова система США забезпечує 30% ВВП країни. Податкове навантаження США визнано одним з найнижчих серед індустріальних країн. Верхня планка «прогресивного» прибуткового податку США дорівнює 39,6 %, а мінімальна – 15% [43].

Варто наголосити, що податки відіграють важливу роль в житті американців. При несплаті податків можуть бути великі проблеми. Податкові злочини, гучні процеси, засуджені знаменитості – завжди у всіх на устах. Знаменита приказка – «є дві речі, яких ніяк не уникнути в житті: смерть і податки» – вона народилася саме у США.

Федеральний прибутковий податок у США узаконено 16-ю поправкою до Конституції США та Податковим Кодексом США, який приймається Конгресом. Для цілей оподаткування Сполучені Штати Америки включають 50 штатів і столиці, Вашингтон, округ Колумбія. Також США виконують

суверенну юрисдикцію над рядом володінь та територій, включаючи Пуерто-Ріко, Віргінські острови, Гуам, Американське Самоа та Співдружність Північних Маріанські острови. Але на ці володіння та території дія податкового законодавства США не поширюється, і вони «не є учасниками міжнародних договорів США щодо податків на доходи та не координуються ними» [2, с. 99]. Сполучені Штати є федеративною державою, тому податки на доходи та інші податки стягуються як на федеральному рівні, так і на рівні штатів, а буває – муніципалітетами.

Максимальна ставка прибуткового податку США до 1964 р. становила 91 %, після вона була знижена до 70%, в 1981 р. відбулося нове зниження до 50% (федеральний прибутковий податок у США мав 14-розрядну шкалу ставок від 11 до 50%). З початку 1988 р. було запроваджено три податкові ставки на особисті доходи:

- 15 % на дохід до 30 тис. доларів на рік;
- 28% на дохід 30-72 тис. доларів;
- 33% для тих, хто має дохід понад 72 тис. доларів [89].

Громадяни та резиденти США зобов'язані сплачувати податки зі своїх доходів по всьому світу, й не важливо, чи проживають вони на території США чи перебувають за межами Штатів. Іноземні громадяни є суб'єктами американського оподаткування лише якщо вони стають резидентами США або якщо вони отримують певні види доходу із певних джерел в США.

Кожен громадянин США зобов'язаний сам за себе відповідати: раз на рік самостійно подавати податкову декларацію та сплачувати податки. Після оформлення декларації про податки вони оплачуються за трьома адресами:

- на федеральний рівень;
- безпосередньо штату, де мешкає декларант;
- місту чи округу (місцеві податки) [58, с. 211].

Слід зазначити, що ставки податків кожного рівня є окремими й навіть можуть бути взагалі відсутніми. Рішення Казначейства США є ухвалами для Служби внутрішніх доходів (IRS) [80], згідно з якими вона працює з

платниками податків. Причому важливо, чи перебуваєте особа в США більше 180 днів на рік (є податковим резидентом). Якщо вона більшу частину року проживає на території іншої держави, а в США їздить у відрядження на певний проміжок часу – тоді податки така особа сплачує в тій країні, в якій вона проводить більше часу. Крім того, якщо така країна має договір про уникнення подвійного оподаткування з США – то навіть якщо особа заробили певні кошти на території США, в штатах податки вона не сплачуватиме.

Всіма податковими справами у США займається федеральна служба IRS (Internal Revenue Service) [81]. Щодо оподаткування фізичних осіб у США, які постійно проживають у США, то вони повинні сплачувати такі податки: податок на доходи, який ділиться на федеральний (від 10 до 35%), податок штату та місцевий податок.

При цьому сума сплаченого податку штату та місцевого податку є відрахуванням з федерального податку на успадкування та дарування (від 18 до 50% – федеральний податок, влада штатів також має право встановлювати додатковий податок штату на спадкування). Вказані податки мають неоподатковуваний мінімум, і навіть прогресивну шкалу. Враховують ступінь спорідненості внесків до фондів соціального страхування (7,65 % із працівників) податок на нерухомість (1-2,5 %). Загалом, зі своєї заробітної плати працівник сплачує від 17,65 до 42,65% за мінусом відрахувань [71].

Особливістю оподаткування фізичних осіб у США є той факт, що податок на доходи фізичних осіб сплачується з доходів, одержаних у будь-якій країні світу, всіма громадянами США, зокрема які перебувають в межах країни. Більше того, якщо громадянин відмовляється від громадянства США, то ще 10 років після цього він залишається платником прибуткового податку в бюджет США. Не сплачувати податок з доходів, отриманих за межами США, можна тільки «якщо він уже сплачений у країні, з якою у США укладено договір про уникнення подвійного оподаткування» [25].

Прибутковий податок сплачується також іноземцями, які проживають у США, але з доходів, отриманих ними в США. Зауважимо, що у визначенні кола платників податків прибуткового податку система США суттєво відрізняється від вітчизняної. У США сплата прибуткового податку залежить від громадянства фізичної особи, а в Україні – від статусу резидента чи нерезидента, тобто часу фактичного перебування протягом календарного року.

Ще одна відмінність – в Україні ставка податку залежить від виду оподаткованого доходу, в США податок обчислюється з кожного виду доходів окремо, але встановлений розмір ставки залежить від суми кожного виду доходів, а не від його виду чи джерела отримання.

Таблиця 2.1

Ставки федерального прибуткового податку для фізичних осіб у США [25]

Рівень доходу подружжя, спільно заповнюють декларацію, доларів	Рівень доходу подружжя, спільно заповнюють декларацію, доларів Рівень доходу індивідуальних платників, доларів	Ставки федерального податку, %
0 – 14000	0 – 7000	10
14000 – 56800	7000 – 28400	15
56800 – 114650	28400 – 68800	25
114650 – 174750	68800 – 143500	28
174750 – 311950	143500 – 311950	33
311950 та більше	311950 та більше	35

Якщо ж говорити загалом, то система оподаткування фізичних осіб у США на федеральному рівні дуже характерна як для розвинених країн. Її основною рисою, є прогресивна шкала податків та система відрахувань. Важливий вибір таблиці: чи подає особа одна податки, чи разом із дружиною/чоловіком, адже можна так й так, звичайно ж, результати будуть різними. Кожен вирішує сам особисто, який спосіб буде вигіднішим [33, с. 98].

Наприклад, візьмемо одну людину, зарплата якої складає \$75,000 й в неї немає більше ніяких особливих відрахувань, то федеральний прибутковий податок із такої зарплати становитиме приблизно 18 %. Якщо людина працює офіційно, тобто на роботодавця, сам роботодавець може виплачувати за неї встановлений прибутковий податок, видаючи людині чисту зарплату. Якщо особа працює сама на себе – вона сама повинна будете сплатити вказаний податок наприкінці року. Після оформлення декларації про податки податок оплачується за трьома адресами:

- на федеральний рівень;
- безпосередньо штату, де мешкає платник (декларант);
- місту чи округу (місцеві податки) [71].

Лише варто не забувати, що ставки податків на кожному рівні свої й навіть можуть бути відсутніми. Ставки податків федерального рівня коливаються не більше від 10 до 39,6 % і розраховуються від рівня доходу. Залежно від того, хто оформляє декларацію (одинак або подружня пара), неоподатковувана база дорівнює 9075-18150 доларів США. При доході від 406751 доларів США податок беруть за ставкою 39,6 %. У 2022 р. залежно від штату ставка податку варіювалася від 1 до 11 %, а у 5 штатах цей податок взагалі не брали. Для 2023 р. ці цифри становили від 3 до 13 %, а кількість штатів, де податок не брали, дорівнювала восьми [37, с. 231].

Таким чином, можемо стверджувати про комплексний та багаторівневий характер оподаткування доходів фізичних осіб в США. Вказана система має велику кількість специфічних особливостей, викликаних як багатовіковою історією розвитку цієї держави, так й тим фактом, що вона є носієм англосаксонської системи права. Окремо варто відзначити яскраво виражену соціальну спрямованість системи податків США, котра пройшовши перевірку часом дозволила США вивести свою економіку на лідируюче становище у світі та довести рівень життя населення до одного з найвищих показників по всьому світу.

2.2. Оподаткування доходів фізичних осіб в країнах Європи

Сучасна реалізація основних принципів оподаткування різних країн відбувається зважаючи на особливості розвитку держави та суспільства, існуючої соціальної, економічної та політичної ситуації. Наявність власної, незалежної від інших держав податкової системи – це одна з основних ознак сучасної суверенної держави. Як наслідок, варто звернути особливу увагу на наявні практики оподаткування окремих країн.

По-перше, проаналізуємо особливості системи оподаткування фізичних осіб у Великій Британії. При народженні у Великій Британії та подальшому проживанні в ній (тобто якщо особа є британським громадянином за народженням), вона автоматично опиняється під податковим режимом, тобто зобов'язана декларувати власні доходи у Британії (подавати відповідну декларацію до податкової служби), й зовсім не обов'язково, чи отримувала така особа доходи на території Великобританії чи за її межами. Податок сплачуватиметься на «загальних підставах, навіть за тих умов, коли дохід було отримано за межами країни» [38].

Отже, виходячи з прийнятої податкової системи, громадянин Британії за народженням, зобов'язаний сплачувати податок у своїй країні, незалежно від місця отримання доходу. Якщо ж особа – є громадянином іншої держави, тобто не є громадянин Великобританії й проживає у Великобританії лише як резидент, вона «зобов'язана сплачувати прибутковий податок (Personal Income Tax), який вона отримали у Великобританії» [49].

Варто вказати, що у Великобританії до 1973 р. застосовувалася шедулярна система оподаткування [6, с. 159]. Шедулярна форма передбачає взяття податку з кожного джерела доходів, глобальна – із загальної суми доходів. Після вступу до ЄС Великобританія перейшла до глобальної системи, але шедули залишилися при розрахунку податку з урахуванням

знижок та відрахувань. Після цього всі отримані дані підсумовуються й одержують відповідну базу оподаткування.

Податковий період у Великій Британії починається 6 квітня поточного року та триває до 5 квітня наступного року [59]. Таким чином, наприклад, 2024-2025 податковий рік триває з 6 квітня 2024 року до 5 квітня 2025 р., а фінансово-податковий рік 2023-2024 закінчився 5 квітня 2024 р. Щодо податків, то неоподатковуваний мінімум за рік складає 2790 ф.ст. Податкові ставки – 20,40% та 45 % [41]. Максимальною ставкою оподатковують дохід вище 150 000 ф.ст. До основних податків для фізичних осіб відносяться:

- прибутковий податок (Income Tax);
- відрахування до пенсійного та страхового фондів (National Insurance Contributions);
- податок із доходу від розміщеного капіталу (Capital Gains Tax);
- річний акцизний податок на власників особистого транспорту (Vechile excise duty);
- гербовий збір при купівлі нерухомості та продажу акцій (Stamp Duty);
- податок на спадок (Inheritance Tax) [41].

Проаналізуємо прибутковий податок з доходів фізичних осіб (Personal Income Tax). У Великобританії діють чітко встановлені ставки прибуткового податку, які сплачують фізичні особи залежно від рівня свого прибутку.

1. Ставка 0% – річний дохід (gross) від 0 ф.ст. до 8,105 ф.ст. Не оподатковуються – перші 8,105 ф. ст. (personal allowance [79]) зароблені у фінансовий рік. Наприклад: якщо особа працює за наймом та її дохід (gross) не становить більше 622 фунти (приблизно \$1000), то вона не зобов'язана сплачувати податок на доходи.

2. Ставка 20% (basic rate [79]) – річний дохід (gross) від 8,105 ф. ст. до 35,000 ф. ст. Ставка 20% застосовується до доходу, що перевищує 8,105 ф. ст. та досягає суми в 35,000 ф. ст. річних. Отже, перша частина доходу у розмірі 8,105 ф. ст. не підлягає сплаті податку, а ось наступна різниця (дохід від

35,000 ф. ст. та нижче мінус 8,105 ф. ст.) оподатковуються за ставкою 20%. Дивіденди, отримані в тому ж розмірі, оподатковуються за зниженою ставкою 10% [82].

3. Ставка 40% (higher rate) – річний дохід (gross) від 35,000 ф. ст. до 150,000 ф. ст. Доход, що перевищує 35,000 ф. ст. річних, оподатковується за підвищеною ставкою (higher rate [78]) 40% до досягнення рівня доходу в 150,000 ф. ст. річних. Отримуємо, що ставка 40% застосовується до різниці між 35.000 ф. ст. та 150.000 ф. ст., але до дивідендів застосовується знижена ставка 32.5%.

4. Ставка 50% (additional rate [74]) – понад 150.000 ф. ст. річних. Весь дохід, що перевищує 150,000 ф. ст., оподатковується за підвищеною ставкою в 50 % [12]. Саме вказана ставка оподаткування постійно призводила до появи різноманітних обговорень та дискусій між урядом та громадськістю, оскільки використання державою підвищеної ставки податку (тобто 50%) завжди впливає на те, що люди, котрі здатні заробити таку суму, починають відсторонюватися від сплати податків. Варто зазначити, що за офіційними даними у Великобританії, люди, у яких дохід вищий за 150.000 річних, становить приблизно 350.000 осіб.

Варто вказати на наявність у Великобританії такого поняття та явища, як доміцилія [27, с. 266-267], що відрізняється від резиденства тим, що особа може вважатися відразу резидентом кількох країн, а доміцилій може бути лише один. Особи, які проживають на території Великобританії у статусі резидента 17 із 20 років, машинально набувають доміцилій Великобританії [21]. Резиденти з доміцилією у Великій Британії, сплачують податок на дохід, зароблений у всьому світі, а ось резиденти Великобританії, які мають доміцилій в іншій країні, сплачують даний податок, який отримано на території Великобританії або перераховані до Великобританії [9]. Нерезиденти сплачують податок лише з доходів, які були отримані в межах Великобританії. Податок на доходи має прогресивну шкалу, але ставки для дивідендів та інших доходів різні (табл. 2.2).

Ставки для дивідендів та інших доходів [43]

Рівень доходів, ф.ст.	Податкова ставка	Розмір ставки для дивідендів	Розмір ставки для інших доходів
до 7475	-	0%	0%
від 7475 до 35000	базова	20%	10%
від 35000 до 150000	підвищена	40%	32,5%
більше 150000	додаткова	50%	42,5%

Крім того, особливістю англійського оподаткування є те, що кожен податкову ставку варто використовувати щодо кожної окремої частини доходу. Наприклад, податок з доходу 40000 фунтів обчислюватиметься так:

податок з доходу 7475 дорівнює 0%;

податок з доходу $35000 - 7475 = 27525$ дорівнює 20%, тобто 5505 фунтів;

податок з доходу $40000 - 35000 = 5000$ дорівнює 40%, тобто 2000 фунтів;

разом податок $0 + 5505 + 2000 = 7505$ фунтів [41].

Індивідуальний неоподатковуваний мінімум для осіб, що народилися після 5 квітня 1948 р., було збільшено до 10000 фунтів стерлінгів. Як наслідок, персональний неоподатковуваний мінімум почав систематично збільшуватися пропорційно до величини інфляції (на основі CPI (Consumer Price Index – Індексу споживчих цін [20; 82])). Крім того було встановлено розміри неоподаткованого мінімуму та передбачено цілий ряд відповідних соціальних відрахувань (для сімейних пар, громадян віком 65-74 та старше 75 років, для сліпих тощо). Передбачалися й пільги щодо прибуткового податку для тих, хто виплачує іпотечний кредит. Розмір пільги становив 10% від суми кредиту, причому платник податків отримував вказану пільгу безпосередньо у банку-кредиторі, а потім держава відшкодовувала пільгу банку.

Отже, можемо стверджувати, податкові ставки у Великобританії є високими, а кількість відрахувань проти інших розвинених країн дуже

невелика, однак наявний суттєвий, порівняно з іншими країнами, розмір неоподаткованого мінімуму. Як наслідок, податкова система є дуже прозорою, а доходи заможних людей дійсно оподатковуються за підвищеними ставками податків, що не згладжується навіть наявною кількістю можливих пільг, подібно до практики інших держав. При цьому Великобританія залишається привабливою для отримання на її території доходу резидентами без доміцилія.

Податкова система Великобританії частково схожа з окремими європейськими податковими системами, однак, податкова система Великобританії є більш результативною, гнучкою, суворою, ефективною та стабільною. Жителі Великобританії, маючи місячний дохід до 15500 ф.ст взагалі звільняються від сплати ПДФО. Якщо ж заробіток перевищує 15500 ф.ст., то він оподатковується, у розмірі 20% від усього заробітку, а ось багаті люди, які заробляють від 231000 ф.ст., змушені сплачувати податок за ставкою 45% [82].

Варто звернути особливу увагу й на податкову практику Франції [46]. У Франції розрахунок прибуткового податку здійснює податкова служба. Усі доходи французів діляться на відповідних вісім категорій. За кожною з них стоїть власна методика розрахунку з врахуванням застосовуваних пільг та відрахувань. Податок обчислюють за прогресивною шкалою, котра уточнюється кожного року. Особливістю розрахунку прибуткового податку є той факт, що його розраховують на сім'ю. Прибутковий податок у Франції береться з доходу за прогресивною шкалою (від 5,5 до 75%) [62]. Неоподатковуваний мінімум становить 6011 євро на рік. Максимальну ставку 75% застосовують при доході сім'ї на 1000000 євро.

У Франції шкала податкових ставок прибуткового податку (IR) прогресивна, тобто, чим вищий дохід, тим вища ставка податку, і він оподатковує не кожну окрему фізичну особу, а всю сім'ю в цілому [61]. Іноді це називають прибутковим податком із домогосподарства. Під сім'єю розуміються подружжя та їх дітей, котрі не досягли ще 18 років, а також

дітей, які не одружені й молодші 21 року, або діти-студенти віком до 25 років. Податкова база обчислюється для всієї сім'ї як сукупний річний дохід всіх членів сім'ї за вирахуванням певних видів витрат, які не підпадають під оподаткування. Далі ця сумарна сімейна податкова база поділяється на коефіцієнт розміру сім'ї, й таким чином виходить частка (яка буде оподатковуватись) одного члена сім'ї, тобто якийсь середній дохід сім'ї на одного її члена (QF-Quotient Familial [86]), який і визначає величину ставки прибуткового податку для сім'ї:

$$QF = (\text{Сукупний дохід сім'ї}) / (\text{Сімейний коефіцієнт}).$$

Для середнього одноосібного доходу сім'ї (QF [76]) розраховується податок за ступінчастою прогресивною шкалою – це становить розмір податкових відрахувань на одного представника сім'ї. Далі розмір податкових відрахувань з одного представника родини знову множиться на коефіцієнт розміру сім'ї – таким чином виходить розмір податкових відрахувань на сім'ю.

Варто вказати на особливостях використання сімейного коефіцієнту у Франції. Під час підрахунків коефіцієнта розміру сім'ї складаються вагові коефіцієнти всіх членів сім'ї. Дорослі (самотні або подружжя з офіційно зареєстрованим шлюбом) – кожен по 1, перша та друга неповнолітня дитина (що живуть з обома батьками) – по 0.5, третя та наступна неповнолітня дитина (що живуть з обома батьками) – кожен по 1. При розлученні або смерті одного з батьків вага дитини в підрахунку сімейного коефіцієнта збільшується. Наприклад,

– якщо це просто самотній холостяк чи незаміжня жінка без дітей, коефіцієнт розміру сім'ї – 1;

– для сім'ї з обох подружжів без неповнолітніх дітей коефіцієнт розміру сім'ї – 2;

– для сім'ї з обох подружжів з однією неповнолітньою дитиною коефіцієнт розміру сім'ї – 2,5;

- для сім'ї з обох подружжів з двома неповнолітніми дітьми коефіцієнт розміру сім'ї – 3;
- для повної сім'ї з трьома неповнолітніми дітьми коефіцієнт розміру сім'ї – 4;
- для вдови/вдівця з однією неповнолітньою дитиною коефіцієнт розміру сім'ї – 2,5;
- для вдови/вдівця з двома неповнолітніми дітьми коефіцієнт розміру сім'ї – 3;
- для вдови/вдівця з трьома неповнолітніми дітьми коефіцієнт розміру сім'ї – 4;
- для одного з розлучених батьків (що не живе у цивільному шлюбі) з однією неповнолітньою дитиною коефіцієнт розміру сім'ї – 2;
- для одного з розлучених батьків (що не живе у цивільному шлюбі) із двома неповнолітніми дітьми коефіцієнт розміру сім'ї – 2,5;
- для одного з розлучених батьків (що не живе у цивільному шлюбі) з трьома неповнолітніми дітьми коефіцієнт розміру сім'ї – 3,5 [46].

Виходить, що холостяки платять у Франції податків у середньому більше, одружені в середньому менше (бо дружина або не працює, або має зарплату нижче чоловікової, а значить середньоарифметичний дохід QF буде меншим), а одружені з дітьми сплачують податків ще менше (що більше дітей, тим менше податків).

Щодо прибуткового податку, то відповідна шкала податків переглядається та затверджується парламентом Франції щороку (залежно від рівня інфляції, бюджету та економічної ситуації у країні). Ось, наприклад, шкала прибуткового податку для фізичних осіб Франції:

- QF до 5963 євро на рік: податкова ставка 0 %;
- QF від 5 963 до 11 896 євро на рік: податкова ставка 5,5 %;
- QF від 11 897 до 26 420 євро на рік: податкова ставка 14 %;
- QF від 26 421 до 70 830 євро на рік: податкова ставка 30 %;
- QF від 70 831 до 150 000 євро на рік: податкова ставка 41 %;

QF понад 150 000 євро на рік: податкова ставка 45 %;

QF понад 1 000 000 євро на рік: податкова ставка 75 % [88].

Варто вказати, що ще в 2012 р. Конституційний суд Франції ухвалив рішення щодо скасування прийнятої раніше податкової ставки в розмірі 75%, а ось із 2013 р. підвищив ставки ПДФО понад 250000 євро на рік. З суми середньодушового доходу від 250 000 до 500 000 € на рік ставка – 48%. З суми середньодушового доходу понад 500 000 € на рік ставка – 49%. Потрібно пам'ятати, що всі підвищені ставки понад 0% рахуються від різниці.

Наприклад, з доходу 20000 € на рік податок, розраховувати будемо так:

$$5963 \text{ €} * 0\% + (11896 - 5963) * 5,5\% + (20000 - 11896) * 14\% = 0 + 326 + 1135 = 1461 \text{ €}$$

Таким чином виходить, що середня ставка для цього доходу складатиме 7,3%. При розгляді прогресивної шкали податкових ставок дуже важливо враховувати два моменти:

– зліва в податковій шкалі вказано не дохід однієї фізичної особи, а середньорічний дохід у розрахунку на одного члена сім'ї (Quotient Familial [75]). Наприклад, якщо чоловік заробляє 28 тис. євро на рік, а його дружина не працює і сидить удома з єдиною неповнолітньою дитиною, то (без урахування різних відрахувань) QF дорівнюватиме $28 \text{ тис. євро} / 2,5 = 11200$. Це означає, що податкова ставка прибуткового податку для цієї родини у Франції становитиме 5,5 %;

– зазначена справа процентна ставка податку застосовується не до всього доходу цілком, а лише до тієї частини, рамки якої визначено ліворуч, тобто частина середньодушового доходу на члена родини до 5963 євро на рік не оподатковується взагалі, частина середньодушового доходу на члена сім'ї від 5963 до 11896 євро на рік оподатковується за ставкою 5,5%, частка середньодушового доходу на члена сім'ї від 11897 до 26420 євро на рік оподатковується за ставкою 14% і т.д.

Отже, ставка податку, що визначається за цією шкалою – це максимальна ставка, що застосовується лише до верхньої частини доходу. Нижчі частини доходу оподатковуватимуться за нижчими ставками.

Наприклад: Сім'я, що складається з чоловіка й дружини, з двома неповнолітніми дітьми, заробляє сукупно 40000 євро на рік.

Розрахунок прибуткового податку з цієї сім'ї у Франції (на рік):

Коефіцієнт розміру сім'ї = 3

$QF = 40000 \text{ год } 3 = 13333 \Rightarrow$ податкова ставка (максимальна) 14%

$(5963 + 0 + (11896 - 5963) + 0.055 + (13333 - 11896) + 0.14) + 3 = (0 + 326.315 + 201.18) + 3 = 1582$ євро

Виходить, що для сім'ї з таким доходом податкові відрахування прибуткового податку будуть не такими вже й великими.

Варто вказати й на особливості боротьби з податковими порушення й податковими злочинами у Франції. Контроль щодо своєчасності й точності податкових виплат у Франції дуже суворий [25]. Навіть незначне порушення строків подання податкової декларації загрожує штрафом у розмірі близько 10% від суми податкових відрахувань за цією декларацією. Ненавмисна помилка в декларації (наприклад, платник податків вказати якийсь невеликий додатковий дохід) загрожує штрафом близько 10% (крім повної сплати) податків цей період).

Навмисна помилка в декларації (наприклад, явне заниження реальних доходів) загрожує штрафом у вигляді дворазового збільшення податкових відрахувань за звітний період.

Найбільш серйозні порушення (укриття податків особливо великих розмірах; підробка документів, що підтверджують доходи/витрати та ін.) вважаються податковим злочином і загрожують окрім штрафів ще й реальним тюремним строком.

Щодо інших європейських країн, варто вказати, що законодавчі норми та підходи щодо встановлення податкових ставок є досить різноманітними (табл. 2.3 [36]).

Ставки основних в Україні та інших країнах [43]

Країна	Ставка ПДВ		Ставка ПДФО		Ставка податку на прибуток		Загальний рейтинг країни, місце
	%	місце	%	місце	%	місце	
Україна	20	2	18	1	18	1	1
Німеччина	19	1	47,5	6	29,8	4	3
Іспанія	21	3	45	4	30	5	4
Італія	22	4	45,6	5	31,4	6	7
Франція	20	2	45	4	34,4	8	6
Нідерланди	21	3	52	7	25,5	3	5
Португалія	23	5	42	3	36	9	8
Бельгія	21	3	53,7	8	34	7	9
Польща	23	5	32	2	19	2	2

Отже, найбільші обсяги ставок щодо прибуткового податку наявні в таких країнах, як: Швеція – до 57%, Данія – до 55,6 %, Бельгія – до 50%, Португалія – до 48%, Іспанія – до 45% [36]. Щодо мінімального розміру прибуткового податку, то його встановлено в таких країнах, як: Болгарія – 10%, Литва та Угорщина – 15 %, Румунія – 16% [36]. Варто наголосити, що ставки основних податків в нашій державі є навіть нижчими ніж в інших зарубіжних країнах. Зокрема, в нашій державі найнижчі податкові ставки щодо трьох основних податків серед зарубіжних країн [36].

Таким чином, порівнюючи податкові особливості зарубіжних країн, можемо стверджувати, що кожна з них розвива власну податкову систему власним шляхом, спираючись на особливі національні та історичні передумови. Кожна сучасна держава має власну історію, особливі вікові традиції, саме тому їх економічні системи в цілому формувалися за різних умов, що, звичайно, наклало певний відбиток на принципи побудови оподаткування, на взаємини між державою та її платників податків. Крім того, сучасні зарубідні країни досить жорстко регулюють питання сплати податків та оподаткування доходів фізичних осіб. Податкові системи країн Європи можна охарактеризувати наявністю високого навантаження. Саме з

цієї причини окремі європейських виробників вважають за краще розміщувати власні виробничі потужності в офшорних зонах, що мають більш ліберальну систему оподаткування. Вказані зони дозволяють компаніям здійснювати оптимізацію оподаткування, знижувати податкове навантаження й полегшувати ведення внутрішнього податкового обліку. Незважаючи на певні переваги й недоліки оподаткування зарубіжних країн, практично не можливо якусь із них вважати ефективною або неефективною. Кожна податкова система та підхід до оподаткування є практично оптимальним саме для своєї держави. Варто не забувати, що вони формувалися не одне століття, тому вони максимально підлаштовані під особливості своїх країн, їхню внутрішню політику й менталітет населення. Саме тому, практично неможливо окрему податкову систему замінити на іншу, зовсім інша справа коли вдаються до використання дієвих заходів та механізмів в сфері оподаткування, що були апробовані іншими державами.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

3.1. Роль та місце держави в процесах оподаткування фізичних осіб в умовах ринкової економіки

Роль податків у формуванні економічних, соціальних та демографічних факторів розвитку сучасного суспільства безпосередньо залежить від рішень, прийнятих на державному рівні. Будучи засобом експлуатації, податки повинні бути дієвим регулюючим інструментом за умови постійного державного контролю рівноваги між обов'язком та економічною можливістю їх сплачувати. Формуючи державну скарбницю, податки забезпечують «фінансову основу реалізації політичних та економічних рішень на всіх рівнях управління» [64; 83]. Прибуткове оподаткування фізичних осіб є об'єктом практичного інтересу під час розробки державної податкової та бюджетної політики. Крім того, податки на доходи фізичних осіб (ПДФО) важливі ще й з огляду на те, що вони є джерелом доходів регіональних та місцевих бюджетів, формування яких визначає можливості влади щодо виконання соціальних зобов'язань, забезпечення економічного розвитку та створення умов підвищення рівня життя в країні, оскільки торкається інтересів більшості населення (рис. 3.1).

Отже, держава, в сучасній ринковій економіці, відіграє дуже важливу роль, вона здійснює регулювання бюджету та фінансової системи. Держава здійснює збирання податків з фізичних осіб, підприємців та планує державний бюджет, який необхідний для фінансування таких важливих сфер державної діяльності, як охорона здоров'я, виплата пенсій та допомоги, освіта, оборона, судова та пенітенціарна системи. В більшості сучасних країн

податки – це найважливіше джерело доходу держави. Тому ефективність збору податків та перерозподілу бюджетних коштів зумовлює «рівень добробуту народу, а також особливості незаможного та непрацевдатного населення» [73, с. 21].



Рис. 3.1. Характеристика ПДФО як економічної категорії

Сучасна ринкова економіка може охарактеризуватися певними принципами функціонування.

По-перше, особливе місце та роль споживача. За умов ринкової економіки у виробника утворюється особливий вид відповідальності. Потенційний покупець може диктувати власні бажання, волю та смак продавцю, а останній задля підвищення власного прибутку й зростання продажів повинен виконувати ці «примхи».

По-друге, наявність свободи всіх видів діяльності – соціальної, підприємницької, господарської та економічної. Держава не намагається витіснити бізнес із ринку, а всіляко співпрацює з ним. Це дозволяє підприємцям розвивати свої компанії та ефективніше боротися з конкуренцією.

По-третє, особливості формування ринкових цін. Вартість продукції формується на основі поточного попиту та пропозиції, а також з урахуванням інтересів та зацікавленості двох учасників угоди – продавця та покупця.

По-четверте, наявність договірних взаємовідносин [24, с. 13]. Усі взаємини здійснюються шляхом укладання контрактів, де прописуються умови співробітництва, права та обов'язки сторін. Такий підхід дозволяє захиститися, як покупцю так і продавцю від непередбачуваних ситуацій у період співробітництва.

По-п'яте, конкуренції. За умов жорсткої ринкової боротьби організації з одного сектору економіки змушені відвойовувати «місце під сонцем», підвищувати якість власної продукції, оптимізувати виробництво, знижувати собівартість продукції.

По-шосте, необхідність та особливості державного регулювання фінансової діяльності організацій, однак лише за допомогою здійснення контролю оподаткування, банківської та фінансово-кредитної системи, натомість адміністративний тиск з боку державних структур має бути мінімальним.

По-сьоме, відкритість економічної сфери. Всі організації та підприємці, які працюють за умов ринкової економіки, мають «повне право на зовнішньоекономічні угоди з дотриманням усіх чинних законів та існуючих обмежень» [25].

По-восьме, належне забезпечення соціального захисту людей, для того аби кожен споживач був максимально захищений від неякісної продукції.

Головна роль ринкової економіки полягає в наступному:

1. Ринок відкриває шляхи для вирішення серйозних проблем, спрямованих на оптимізацію структури економіки, підвищення ефективності виробництва, а також рівня життя.

2. Ринок відкриває доступ до загальнолюдських цінностей, що можемо простежити на прикладі розвинених країн, де переважає взаємоповага, демократія та високий рівень розвитку суспільства.

3. В умовах ринкової економіки практично виключено дефіцит товарів та послуг. Єдиним винятком може бути «деяка імпортна продукція, оскільки учасники ринку не зацікавлені у появі якогось дефіциту – він відразу ж компенсується, тому має тимчасовий характер» [74].

4. В умовах ринкової економіки здійснюється відповідний вплив на всі сфери діяльності – виготовлення, розподіл продукції, обмінні функції та споживання. Саме в цьому основне завдання ринку – об'єднати двох учасників ринку (споживача й виробника). Минаючи ринок, потоки ресурсів, послуг та товарів йдуть від виробника до споживачів, а назад повертається капітал, необхідний для подальшого провадження.

5. Відбувається диференціювання ринку, що дозволяє державі на вищому рівні рівні контролювати соціальну справедливість та виконувати регулюючі функції. Крім того, соціальна функція податку на доходи фізичних осіб передбачає повне або часткове звільнення від оподаткування деяких груп населення з низькими чи фіксованими доходами, наприклад, пенсіонерів, учнів, інвалідів. Регулююча функція ПДФО реалізується за допомогою надання «податкових пільг, варіювання розміру податкових ставок, визначення структури платників податків» [72]. Через систему прибуткового оподаткування держава впливає на особисте споживання та платоспроможний попит шляхом встановлення неоподатковуваних мінімумів, звільнення окремих видів доходів від оподаткування. Державна політика у сфері прибуткового оподаткування безпосередньо впливає на швидкість та вектор розвитку економічних, соціальних та демографічних процесів у суспільстві. Модернізуючи порядок оподаткування, змінюючи

податкові ставки, пільги, порядок сплати, держава створює передумови стимулювання інвестиційних процесів в економіці, розвитку різних видів економічної діяльності, окремих товаровиробників, що зрештою, впливає на стан економіки та рівень життя в країні в загалом.

Як наслідок, варто вказати, що за умов ринкової економіки держава зобов'язується виконувати кілька основних функцій:

1. Встановлювати лояльні законодавчі норми та правові основи, при цьому стежити за їх дотриманням. Тобто уряд виконує арбітражні функції – стежить за ринком, намагається зайвий раз не втручатися, але при цьому контролює дотримання законів. Це необхідно, адже багато учасників ринку намагаються збільшити прибуток обманом та оминати законодавство. Завдання державних органів – «забезпечити рівні права всім сторонам – виробникам, продавцям та покупцям» [80]. У разі потреби врегулювати всі спірні питання та забезпечити захист прав власності, контролювати діяльність всіх фінансових структур, щоб уникнути махінацій з їхнього боку. При наявності та виявленні порушення законів або прав споживачів влада застосовує відповідне покарання. Законодавчо закріплені права надають певні гарантії учасникам ринку у захисті їх інтересів та прав, збереження капіталу та майна. Саме завдяки правильним законам з'являються шанси більш ефективного розвитку бізнесу за умов ринкової економіки.

2. Гарантувати ринкову конкуренцію. Вільний ринок – це не завжди якісна конкуренція, як багато хто вважає. Якщо виробники на якомусь одному ринку спрямовують сили на обмеження конкуренції та підвищують цінову політику, то споживачі втрачають право вибору. Надалі падає мотивація й у самих виробників. Через війну скорочуються витрати, і підвищується ефективність виробництва. Завдання держави – захистити конкуренцію та підтримувати її на стабільно високому рівні. Важливо враховувати, що «ринкова ціна формується на основі двох показників – попиту та пропозиції» [25]. При появі монополії виробники та продавці можуть «тиснути» на ринок та встановлювати свою цінову політику. Як

правило, «монопольна» вартість продукції набагато вища за ринкову. При цьому обсяги випуску продукції падають у рази. Завдяки антимонопольному регулюванню, що здійснюється державою, відбувається дотримання всіх умов конкуренції. Суть такого регулювання – застосування всього комплексу економічних, юридичних та адміністративних заходів. Основне завдання – створення перешкод для монополізації ринку, регулювання концентрації виробництва, а також коригування цін та податків.

3. Вирішувати питання, пов'язані з вигодами та витратами. Держава бере на себе важливу функцію – нейтралізацію зовнішніх ефектів, що впливають на ринок. Такі прояви можуть носити як негативний, так і позитивний характер [81]. Один з прикладів зовнішніх витрат – це оплата за воду у компанії, яка займається очищенням чи ремонтом водного транспорту.

4. Надавати громадські послуги та товари. Особливість ринкової економіки в тому, що споживачі можуть отримати лише обмежений товар, виражений через платоспроможний попит. При цьому більша частина послуг або товарів, які виробляються чи продаються на ринку – це приватні блага. Вони призначені виключно для внутрішнього вжитку. Товари індивідуального споживання мають такі характеристики:

- їх можна поділити на будь-які необхідні кількості;
- вони дають можливість відмовитися потенційному покупцеві від можливості вчинення правочину у разі неплатоспроможності. Виробник має можливість закрити допуск людині до товару, на який у нех немає грошей;
- індивідуальне споживання продукту однією людиною не дає можливості використовувати його для інших людей (тобто одночасно). Наприклад, якщо одна людина купила квартиру, то без її дозволу ніхто цією житлоплощею користуватися не зможе [76].

5. Стимулювання економічного зростання та роботи зі стабілізації економічної сфери. Ринкова економіка за своєю суттю нестабільна: інфляція, зниження рівня життя, коливання цінової політики, безробіття – все це вносить певні поправки до життя людини. Зі свого боку, держава

перешкоджає появі серйозних «перепадів» у сфері виробництва, сприяє стабілізації цін, контролює рівень безробіття, що забезпечує економічне зростання.

6. Розподіляє та перерозподіляє національний дохід, а також забезпечує людей у соціально-економічному плані. Уряди більшості країн орієнтуються на те, щоб максимально згладити відмінності в доходах бідних на багатих людей. Люди сплачують податки, щоб наповнити сферу медичного та соціального страхування. Державна скарбниця збирає кошти шляхом нарахування податків, а потім розподіляє їх у відповідні сфери, де найбільш необхідною є підтримка держави (зокрема на соціальні виплати незаможним) (рис. 3.2 [18]; рис. 3.3 [52]).

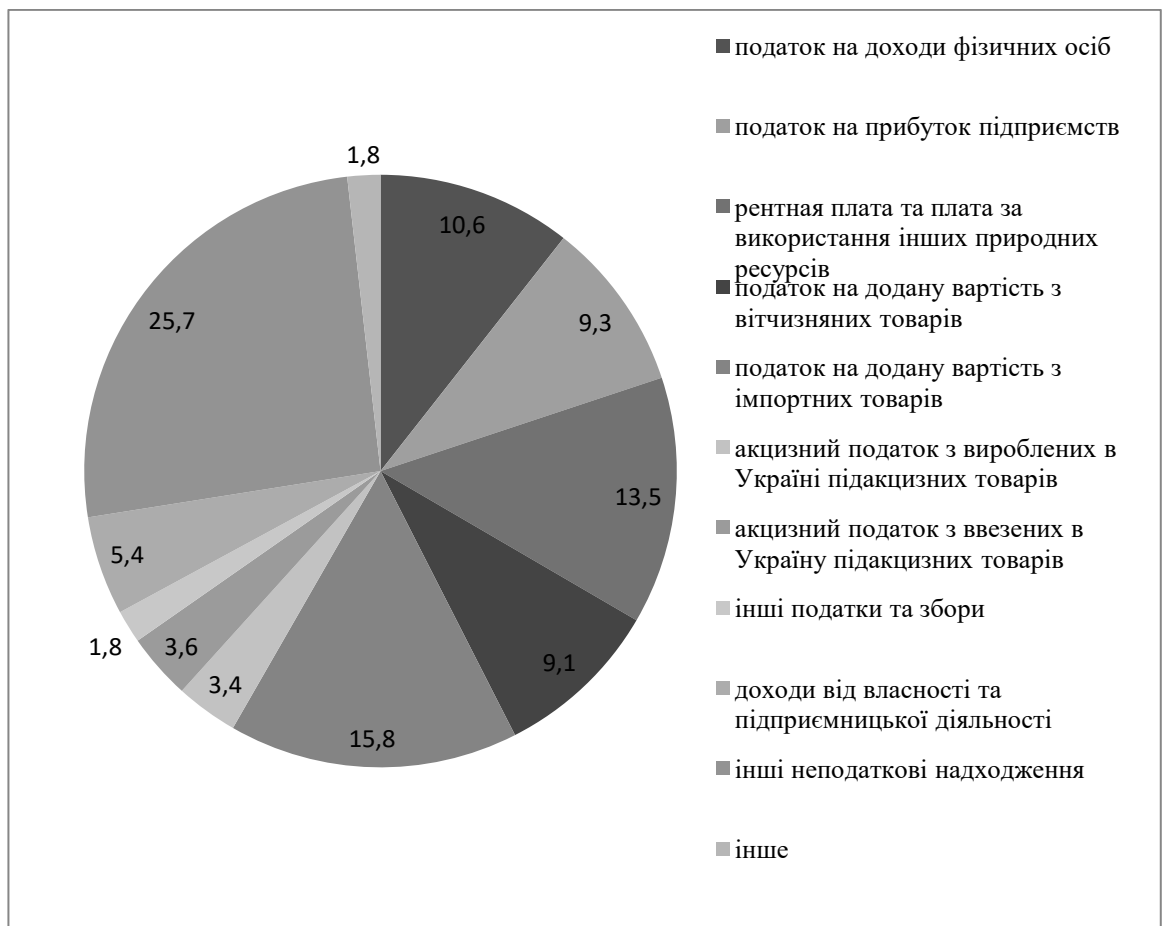


Рис. 3.2 Структура доходів Державного бюджету України на 1.10.2024 за найбільш вагомими показниками [18]

У більшості країн світу працюють різні програми підвищення рівня життя населення – пенсійні програми, різні соціальні допомоги, соцстрахування, продовольчі талони і т. д. Саме зважаючи на той факт, скільки особи внесла до «економічного пирога» населення може розраховувати на «мінімальні гарантії чи залишитися без них зовсім (наприклад, інваліди, сироти та інші)» [83].

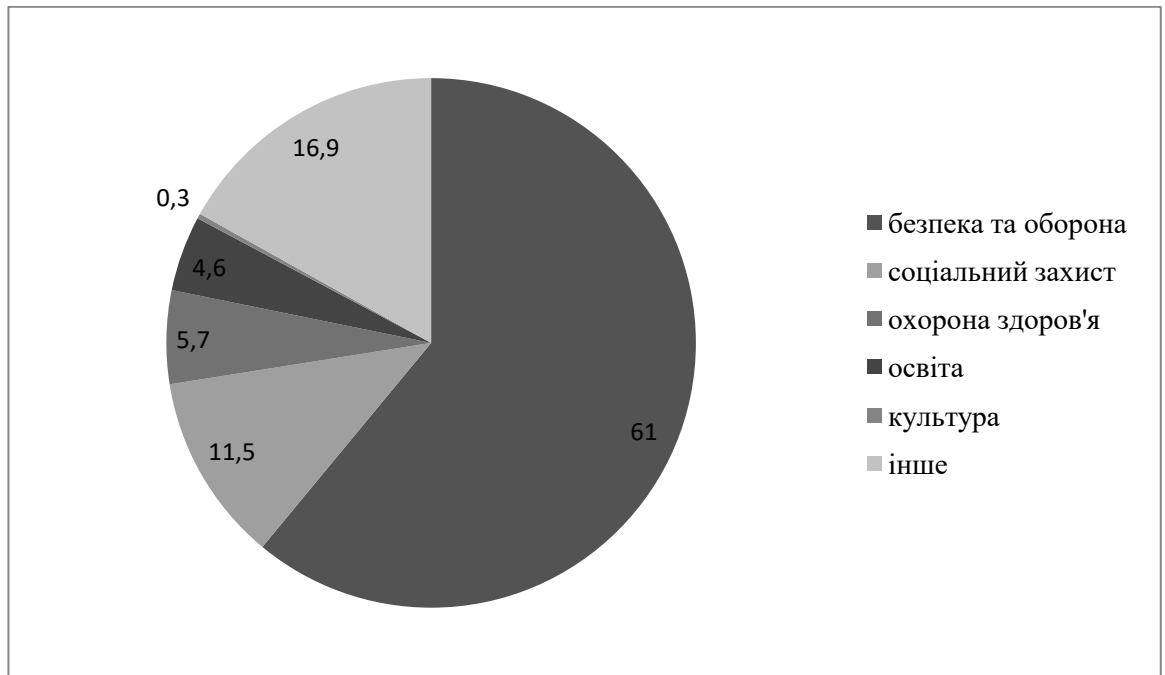


Рис. 3.3. Прогнозований бюджет України на 2025 рік [52]

7. Бере участь у господарській діяльності, «спостерігаючи» за процесом взаємодії покупців та продавців, а саме активно бере участь у цьому процесі [83]. Наприклад, оборонний сектор може замовляти танки, літаки чи кораблі. Зі свого боку, держава пропонує загальні блага, такі як охорона громадського порядку, національна оборона, охорона здоров'я тощо. За необхідності держава може втручатися у вказаний процес.

Найважливішим інструментом реалізації функцій держави в умовах ринкової економіки є фінансова система та податки як її основні елементи. Фінанси – одна із складових частин економіки та грошових взаємовідносин учасників ринку. У першу чергу вони виконують розподільчу функцію, адже саме з їх допомогою здійснюється розподіл та перерозподіл ВВП та

національного багатства. Фінанси з'являються у суспільстві, де працюють товарно-грошові взаємовідносини, тобто в умовах ринкової економіки, за наявності якої держава отримує можливість керувати потоками грошей та спрямовувати їх у потрібну галузь для подальшого розвитку. При цьому фінанси виконують чотири основні функції – «розподільчу, стимулюючу, контрольну та інформаційну» [48, с. 43].

Фінансова діяльність країни в умовах ринкової економіки передбачає ефективне утворення капіталу, його подальший розподіл та використання. Основні завдання за таких умов – реалізація планів щодо соціально-економічного розвитку, а також забезпечення безпеки (обороноспроможності) держави загалом. Суть фінансової діяльності країни визначена особливістю її об'єкту, у ролі якого виступає фінансове право з його правовими особливостями, тонкощами регулювання та нормами взаємовідносин, оскільки діяльність держави має цілу низку юридичних наслідків, які необхідні їй для ефективного управління всіма процесами у фінансовій структурі ринку. В свою чергу контроль у сфері фінансів здійснюється за допомогою трьох основних гілок державної влади – судової, виконавчої та законодавчої.

Таким чином, всі фонди фінансових ресурсів утворюються та застосовуються у різних сферах товарно-грошових взаємовідносин. При цьому кожна із сфер – є певним каналом, через який відбувається перерозподіл частини національного доходу країни. Особливістю ринкової економіки є те, що вплив адміністративних методів управління з боку державних структур суттєво скорочується. Як правило, найбільшого застосування отримують економічні методи, які все більше стають домінуючими. При цьому регулювання фінансової діяльності держави спрямовано на те, щоб знаходити економічно обґрунтовані рішення, здатні вирішити наявні суперечки без особливого «тиску» на бізнес та громадян. Через фінансову систему (податки та внески до соціальних фондів) держава акумулює кошти для реалізації власних завдань, взаємопов'язаних з

виробництвом суспільних та соціально значущих благ. Одночасно з цим податкові платежі та трансфертні виплати з бюджету сприяють перерозподілу доходів між багатими та бідними групами населення.

3.2. Основні можливості використання зарубіжного досвіду для реформування системи оподаткування в Україні

На сьогодні на рівень та стан соціально-економічного зростання будь-якої сучасної країни здійснюється вплив чималої кількості економічних чинників, серед яких основна вагома роль належить саме процесам оподаткування. Головним завданням сучасної держави – є необхідність вдосконалення наявної фіскальної системи з метою формування відповідного сприятливого податкового середовища в країні. Кожний уряд формує власні «податкові механізми з легітимними затвердженими об'єктами, базою, відповідною структурою податкових пільг і відрахувань» [5, с. 281-282].

Варто вказати, що відповідно до окремих експертних досліджень майже 90 % нашим громадянам не доводилося безпосередньо стикатися з необхідністю сплачувати податкові зобов'язання, тому більшість з них є «недостатньо обізнаними щодо встановлення джерел фінансування державного бюджету, хоча мова йде саме про їхні власні гроші» [14]. Наприклад, наймані працівники здебільшого є зацікавленими лише в з'ясуванні розмірів суми, яку буде перераховано їм на руки, тобто виключно отримання «чистої» заробітної плати. Щодо платежів які здійснюють з їхньої заробітної плати, більшість вважає, що це є турботою виключно роботодавців або відділів бухгалтерії.

Однак зауважимо, що практично вся фінансова система країни ґрунтується на невеличких внесках робітників. Саме на такі отримані кошти відбувається забезпечення необхідного рівня «функціонування величезного

державного механізму, здійснюються закупівлі й всі необхідні для країни соціальні розрахунки» [17].

Крім того, саме за рахунок вказаних податків відбувається функціонування «безкоштовної» медичної та освітньої системи, належна сплата пенсій, стипендій, заробітної плати бюджетних працівників. Як наслідок, існує чітка необхідність встановлення відповідних кошторисних видатків за визначеними напрямками, що є можливим лише за допомогою процентного зростання фіскальних відрахувань з прибутків громадян. Саме тому одним із найбільш обговорюваних у суспільстві є питання щодо оптимальних розмірів прибуткового податку та справедливої системи оподаткування в сучасних державах. За таких умов цікавим та корисним може виявитися наявний досвід західних країн щодо вирішення вказаної проблеми.

Останнім часом у ЗМІ досить часто згадуються високі ставки прибуткового податку у Франції, а саме 75% для мільйонерів. Найвищим у світі прибутковим податком вважається податок у Скандинавських країнах, Німеччині, Франції – там він становить близько 40%. А ось США та Великобританія відносяться до країн з низьким прибутковим податком, що не перевищує 30 відсотків. Також є група з низькою ставкою прибуткового податку, саме до цієї групи входить Україна, процентна ставка становить 19,5%, що складається з двох частин: 18% податку на прибуток та сплату військового збору в розмірі 1,5% від отриманого доходу; розмір ставки на прибуток юридичних осіб також становить 18% [38].

Для країн із прогресивною шкалою оподаткування використовується максимальна ставка податку без урахування прибутків від специфічних джерел. Прогресивна шкала оподаткування, яка передбачає зростання виплат зі збільшенням доходів, за рахунок відсоткової ставки, з погляду соціальної справедливості має право на існування, оскільки перешкоджає розшаруванню суспільства. З іншого боку, високий рівень податкових ставок для працівників, які отримують заробітну плату вищу за середню, призводить

до того, що їм доводиться переїжджати до країн, де прибутковий податок нижчий, або зовсім не сплачувати податок, а не сплата податку, як нами було вказано, в деяких країнах карається кримінальною або адміністративною відповідальністю.

На першому місці, за розміром прибуткового податку, стоїть Швеція, де максимальна ставка становить 56,9 % – країна, де дуже великою мірою присутні елементи соціалістичного суспільства, особливо у частині зближення доходів багатих та малозабезпечених верств населення. Крім усього іншого подібне оподаткування призводить до відтоку зі Швеції високооплачуваних та затребуваних на ринку праці кадрів [38].

На другому місці в рейтингу знаходиться Португалія, яка нещодавно суттєво підняла через дефіцит бюджету податок ставкою в 56,5%, на третьому місці розташувалася ще одна соціально орієнтована країна – Данія, де максимальна ставка податку на доходи фізичних осіб дорівнює 55,6%. Далі йдуть Бельгія, Іспанія, Нідерланди, Фінляндія та Франція – у всіх цих країнах максимальна ставка перевищує 50% [38].

Варто вказати, що останніми роками лідером щодо зростання максимальної ставки прибуткового податку є Словенія зі зростанням ставки на 9 процентних пунктів, Україна – з 8 процентних пунктів, а також Іспанія та Чехія зі збільшенням ставки на 7 відсоткових пунктів. Усього за останні роки за умов складної ситуації у світовій економіці збільшили ставку 14 країн із 38 представлених у рейтингу. Зниження ставки спостерігалось тільки у 6 країн, максимальним воно було в Азербайджану та Великобританії – на 5 процентних пунктів [38].

Варто наголосити, про наявність певних передумов щодо збереження в Україні з її низькою ставкою прибуткового податку (навіть якщо вважати, що у Європі спостерігається схильність до зростання прибуткового податку) та відмови від необхідності збільшувати процентну ставку на податки з доходів фізичних осіб. В першу чергу, це пояснюється тим, що Україна не є

країною з високим рівнем доходу громадян, а саме в країнах з «багатим» населенням переважно високі податки на прибутки громадян.

У країнах з низькими доходами населення податки, як правило, є нижчими. Співвідношення між максимальною ставкою прибуткового податку та рівнем середніх доходів мешканців дорівнює 0,8 [38]. Крім того, це буде серйозним ударом по виходу з тіні, що переважно завершив бізнес, та в умовах існуючого правового нігілізму у наших громадян, держава може отримати суттєві втрати у зборі податкових платежів через масове повернення до «сірих» зарплатних схем.

Ймовірно, виходом було б підвищення податку через перехід до прогресивної шкали оподаткування, але варто розуміти, що реальне податкове навантаження на заробітні плати громадян не такі вже й низькі, як це впливає з порівняння ставок прибуткового податку. Справа в тому, що сумарне податкове навантаження на зарплату громадян у вигляді фактичних платежів з прибуткового податку та виплат страхових внесків у різних країнах сильно різняться.

В середньому по Україні у 2024 р. очікувалося, що із валової заробітної плати у 21852 грн на місяць, впродовж року буде сплачено 28% або 47 200 грн прибуткового податку та ще 1,5% або 3 933 грн військового збору. Крім того, до соціальних фондів буде сплачено 22% або ж 57 689 грн єдиного соціального внеску. В результаті «на руки» працівник на місяць буде отримувати всього 17 591 грн. Таким чином, в рахунку на оплату праці 34% становитимуть тільки податки та обов'язкові платежі на оплату праці [54]. Саме ця величина і є тим максимальним рівнем сукупного податку (без урахування можливих податкових відрахувань та ін.), який необхідний виплатити із заробітної плати в Україні.

У річному обчисленні для високооплачуваних категорій громадян цей рівень буде дещо нижчим, за даним показником (ставлення виплачених прибуткових податків та соціальних платежів до оподаткованої бази), що дозволяє врахувати те, що в деяких країнах діє прогресивна шкала, як

показали розрахунки, Україна знаходиться зовсім не наприкінці, а серед лідерів списку, з уже досить високим податковим навантаженням на заробітну плату, поряд із Чехією та Францією, поступаючись місцями Італії (з часткою податків та соціальних платежів у фонді оплати праці понад 40%), Бельгії та Австрії. Наприклад, згідно даних Світового Банку щодо легкості ведення бізнесу, то наша держава займає 76 місце серед 190 країн світу, що не є свідченням легкості здійснення такої діяльності [77].

Відповідно до даних PricewaterhouseCoopers, наша держава також входить до складу першої десятки країн, що мають найскладнішу податкову систему в світі. Зважаючи на результати підрахунків міжнародних експертів, вітчизняний рівень податкового навантаження складає 44 %, в країнах Центральної та Східної Європи, що є членами ЄС, – 30 %.

За даними Світового банку наша країна також «займає 91 місце серед 185 країн світу за кількістю податкових платежів, 154 – за рівнем податкового навантаження, а за витратами часу на адміністрування податку – 171» [85]. Щодо найменшого рівня навантаження з країн, за якими розраховувався показник в останні роки спостерігався у Мальти (трохи більше 20%), Болгарії та Великобританії [38]. Роботодавцям цих країн, у плані податків і відрахувань до різних фондів, працювати найлегше.

Варто зауважити, що ще починаючи з 1990-х рр. в Україні почалося податкове реформування, котре стало важливою складовою загальнодержавної програми переходу до ринкової економіки та мало забезпечити нормалізацію ринкових взаємовідносин та грошового обігу. Податкова система, яка діє в Україні на сьогодні, багато в чому схожа на податкову систему, яка властива більшості зарубіжних країн, а стягування податків, як практика показала має як переваги, так й недоліки податкової системи, тому наша країна знову стоїть на порозі податкового реформування (табл. 3.1). Щодо податкових систем зарубіжних країн, варто сказати, що вони формувалися протягом тривалого часу, саме тому за власними структурами, методами, складом пільг вони мають великі відмінності.

Таблиця 3.1

Особливості регулювання системи оподаткування в зарубіжних країнах та Україні

Міжнародний досвід (країни Європейського Союзу)	Податкова система України
надання необхідної допомоги податковими органами платникам податків щодо визначення переліку податкових платежів	платники податків повинні самостійно визначати, які податки та платежі, у відповідності до законодавчих норм, вони будуть сплачувати
в пріоритеті податкових органів стоїть робота з: особами, котрі обліковуються у відповідних податкових органах, але внаслідок певних причин не подали чи припинили подачу податкової звітності й сплату податків; особами, котрі здійснюють господарську діяльність, отримують відповідні доходи з такої діяльності й при цьому не обліковуються у відповідних податкових органах й не сплачують податків	робота податкових органів зосереджена на платниках податків, котрі свідомо й самостійно реєструються та сплачують податки у встановленому законодавчими нормами порядку
платники податків перебувають на обліку у відповідних податкових службах, а не окремих податкових органах виконавчого рівня. Такі платники податків мають можливість подавати власні заяви й податкову звітність, здійснювати звірки, отримувати необхідні документа й консультуватися в будь-якому органі податкової служби, навіть у електронному форматі	контроль щодо платників податків та їхнього обслуговування покладено виключно на органи податкової служби за місцем обліку платника податків
податкову звітність щодо податків на прибуток більшості зарубіжних країн подають раз на один рік (Великобританія, Чехія), а щодо ПДВ – кожного кварталу (Великобританія, Кіпр)	кількості звітних періодів є значно більшими, що призводить до збільшення обсягів часу, котрий платники податків витрачають на оформлення та сплату податків

Однак, саме від того, як побудовано основні принципи податкової системи, залежить ефективність економічної спрямованості розвитку тієї чи іншої країни, в розвитку якої можемо виділити окремі спільні риси [30, с. 87].

Наша держав, як і більшість зарубіжних країн, прагне збільшення податкових доходів держави, ефективних ринкових взаємовідносин, що постійно розвиватимуться, обов'язкової сплати податків, відсутності дефіциту бюджету – що все разом передбачає в першу чергу прийняти довготривалої програму економічного та соціального розвитку країни на сучасному етапі, складовою якої має стати Концепція розвитку податкової системи.

В основу такої Концепції розвитку податкової системи повинні перш за все бути закладені основні принципи побудови податкової системи, які є основними в ряді розвинених зарубіжних країн та вже неодноразово довели власну ефективність, зокрема:

– системність, забезпечена цілісністю податкової системи з урахуванням жорсткої централізації управління податками з боку держави, відповідно, з широкою законодавчою основою для сплати податків, взаємопов'язаністю податків між собою, що виключатиме можливість подвійного оподаткування з правом вибору в окремих випадках платником податків конкретного виду податку або податкової ставки, суворому поділі податків на державні та місцеві;

– гнучкість податкової системи, забезпечена можливістю щорічно коригувати ставки податків та здійснювати податкову політику з урахуванням змін політичної та економічної кон'юнктури на основі щорічно прийнятих державою законів під час голосування з питань державного бюджету;

– соціальна спрямованість податкової системи, пов'язана з «стимулюванням соціального та економічного розвитку країни з урахуванням таких факторів, як темпи розвитку, фінансове становище галузей економіки, рівень інфляції та безробіття, вирівнювання економічного розвитку регіонів» [67, с. 122].

Зважаючи на вказане, можемо стверджувати, що будь-які порушення, допущені під час формування податкової системи, дають себе знати.

Виявляються ці порушення у недосконалості податкового законодавства, організаційної структури управління податками, форм та методів контролю, відсутність автоматизованої системи управління податками, виконання податковими органами не властивих їм функцій, і все це призводить до урізання зарахування коштів від збору податків до доходу нашого бюджету.

У розвинених країнах сформувалися такі основні види податків:

- прибутковий податок з фізичних осіб;
- прибутковий податок з юридичних осіб;
- податок з обороту;
- внески до фондів соціального страхування;
- податки на споживання;
- майновий податок та податок на спадщину й дарування при

забезпеченні єдиної методології обчислення бази оподаткування [87].

Зрозуміло, що залежність економіки окремих країн від податків на різні види доходів неоднакова та мінлива. Проте в останні роки у всіх розвинених країнах відбулося зміщення у бік збільшення питомої ваги у структурі бюджету прибуткового податку та внесків до фондів соціального страхування.

При вирішенні питання щодо вдосконалення структури управління податками слід також взяти до уваги той факт, що збирання державних податків, а також місцевих податків за кордоном виконується однією податковою службою, але у деяких країнах, збір місцевих податків проводить окремий департамент, відповідно до законодавства, що визначає межі повноважень місцевих органів влади щодо збору податків виходячи з потреб місцевого бюджету.

Відомо, що жодна зарубіжна країна не вирішила питання про повне охоплення документальними перевітками тих, хто перебуває на обліку платників податків. Наприклад, за поданими протягом року деклараціями документальної перевірки піддаються лише 5-10 % обраних в автоматизованому режимі декларацій. Але при цьому встановлено, що у разі

сумнів щодо законослухняності платника, «податкове розслідування проводиться як мінімум за останні 20 років» [87].

Чинним на сьогодні в Україні норми законодавства, визначають термін «давності з притягненням до відповідальності за податкове порушення у три роки для фізичних осіб та шість років для юридичних осіб» [14]. Реалізація положень чинного податкового законодавства заснована на зборі великих обсягів інформації про платника податків як у централізованому, так і в індивідуальному порядку, проте дотепер на державному рівні не вирішено питання щодо розробки єдиної технології збору, обробку та використання в контрольно-економічній роботі такої інформації, організації ефективної взаємодії з організаціями, які зобов'язані представляти відомості про виплачені доходи та утримані податки, та обміну інформацією між податковими органами різних рівнів у автоматизованому режимі, використання у цій роботі єдиного ідентифікатора платника податків, створення бази даних платників податків як юридичних, так і фізичних осіб.

Варто вказати, що сучасні зарубіжні країни здебільшого вдаються до «спрощення прогресивного механізму справляння особистого оподаткування, однак зовсім не вдаються до декларування цілковитої відмови від нього, активно сприяючи збільшенню обсягів інвестування й впровадження новітніх технологій за допомогою певних пільг щодо оподаткування прибутків» [7; 30; 55]. Крім того, більшість зарубіжних країн активно працюють над встановленням та посиленням певних переваг оподаткування представлених:

- ліберальним податковим законодавством для малого бізнесу в більшості країн;
- наявністю відповідних податкових пільг і знижок за умов прибутковості;
- адаптивним звільненням від оподаткування новостворених підприємств строком до 6 місяців;
- великою кількістю вільних економічних зон;

- наявністю декількох офшорних зон, що водночас є одними з найбільших у світі;

- спрощеною процедурою взаємовідносин з відповідними податковими органами – абсолютно весь документообіг відбувається в електронному форматі [7, с. 250; 69, с. 130].

Таким чином, дослідження наявного досвіду зарубіжних країн щодо оподаткування доходів фізичних осіб свідчить про наявність недосконалостей вітчизняної податкової системи, та необхідності впровадження кращих практик міжнародного досвіду, що може стати основою для прискорення переходу до сталої й ефективної системи оподаткування в Україні. Особливо в умовах сьогодення. Важливим також є підвищення ефективності адміністрування податків й забезпечення повної інформації щодо їхньої сплати. Рекомендації щодо податкових реформ в сфері оподаткування фізичних осіб можемо взяти з досвіду країн, таких як США, Китай, ОАЕ та Швейцарія, зосереджуючи основну увагу на особливостях правового, економічного та соціально-психологічного характеру, зокрема:

- налагодити можливості активного використання електронного документообігу між фізичними особами та податковими органами для зменшення витрат часу за допомогою того ж використання створеного власного електронного кабінету платника податків;

- переглянути в сторону зменшення кількісних показників податкових ставок для фізичних осіб;

- модернізувати систему електронного адміністрування, що може здійснити позитивний вплив на рівень адміністративних витрат і знизити тиск щодо оформлення податкової звітності;

- зменшити податкове навантаження за рахунок поступового зниження ставок і розширення баз оподаткування фізичних осіб;

- запровадити відповідні ефективні податкові стимули й податкові пільги, звільнення від оподаткування прибутку, що спрямовуватиметься на інвестиції у відповідні сфери та послуги для фізичних осіб;

- завершити процес формування ефективної контролюючої структури щодо ухилення й сплати податків, служби фінансових розслідувань;

- усунути наявні розбіжностей між нормативно-правовими актами.

Отже, необхідність та нагальність пристосування до вимог подальшого розвитку податкової системи в нашій країні потребує встановлення та дотримання характеру поступових, логічних зрушень, що спиратимуться на особливості розвитку країни. Здійснення вказаних оптимізаційних зрушень є можливим за наявності умов необхідного вивчення стану оподаткування в країні, визначення переваг і недоліків щодо оподаткування та зроблених відповідних висновків щодо наявного або можливого негативного досвіду податкової політики в зарубіжних країнах. Як наслідок, результатом ефективних дій податкової політики може стати підвищення доходів держави, а також соціально-економічного розвитку суспільства, внаслідок підвищення рівня доходів пересічних громадян. Завдяки оптимізації оподаткування в Україні стане можливим створення базису для зростання активності суб'єктів оподаткування, зростання інвестиційної привабливості для ведення бізнесу, відновлення довіри між державою та платниками податків.

ВИСНОВКИ

Сучасна податкова модель будь-якої країни є відображенням особливостей її організаційної специфіки та відповідності встановленому соціально-економічному устрою. Механізми стягнення податків на доходи фізичних осіб в нашій державі та зарубіжних державах, в першу чергу країн-членів ЄС, є досить схожими. До основних правил функціонування зарубіжних податкових систем можемо заразувати обов'язкову наявність прозорості, відкритості, спрямованості на розв'язання нагальних соціальних питань й врегулювання економічної мотивації існуючих домогосподарств. В сучасних вітчизняних реаліях турбулентності, особливостей євроінтеграційного розвитку й необхідності формування соціально-орієнтованої ринкової економіки пріоритетними урядовими завданнями номер один є поліпшення структури загальної та спрощеної системи оподаткування з відповідним врахуванням кращих світових здобутків, з обов'язковою умовою їхнього підлаштування до вітчизняних реалій. Вдосконалення вітчизняної податкової системи щодо частини стягнення обов'язкових податків та зборів із громадян повинні одночасно враховувати економічні інтереси держави й платників й намагатися усунути зацікавленість останніх щодо відповідних податкових порушень. Варт овказати, що певним світовим каталізатором щодо особливостей розвитку багатьох податкових тенденцій останніх років спочатку стала пандемія, потім війна в Україні. На нашу думку, зростання вітчизняної економіки в таких умовах з поєднанням суттєвого впливу глобалізації є можливим лише за умови подальшого формування ефективної соціально-спрямованої моделі стягнення обов'язкових платежів з доходів фізичних та юридичних осіб з відповідним врахуванням потреб та інтересів держави.

В результаті написання нашого дослідження було отримано такі результати.

1. У сучасній науковій літературі поняття «податкова система» наділене практично однозначністю й охоплює практично всі податки, які є обов'язковими для конкретної держави в певний час. Інколи до вказаного визначення додають й податки, внаслідок чого формується практично класичне поняття податкової системи, однак воно потребує подальшого уточнення й концептуального осмислення щодо його практичної значущості. Кількість елементів податкової системи залежить від рівня розвитку економічної системи в сучасній державі: що нижчим є рівень розвитку, то більше елементів включатиме податкова система. В такій системі важливу роль відіграють практично будь-які чинники, зокрема, проблеми обтяження податковим навантаженням хвилює всіх учасників різного роду діяльності: державу як суб'єкт управління такою діяльністю, суб'єктів господарювання як об'єктів керуючого впливу держави, найманих працівників як учасників такої діяльності, які забезпечують самі собі засоби для існування та розвитку. Держава порівнює тяжкість податкового навантаження з податковим тягарем у інших країнах. Наймані працівники порівнюють прибутковість своєї праці (оцінку своїх навичок, умінь та інтелект) з оцінкою аналогічної праці в інших організаціях або в умовах тіньової зайнятості, або, у крайньому випадку, за кордоном. А от для суб'єктів господарювання найближчою альтернативою поки є тіньовий, тобто неоподатковуваний або частково оподатковуваний (сірий) бізнес, чи то у формі неврахованого доходу чи офшорного бізнесу. Податкова система впливає на позицію (ставлення) платників податків до податків й податкової системи в цілому. Водночас сама поведінка платників податків впливає на податкову систему.

2. В будь-якій сучасній державі податкова система є відображенням специфічності організації її діяльності. Порівнюючи податкову систему України та зарубіжних країн, можемо стверджувати, вітчизняна система оподаткування доходів фізичних осіб за своїм складом і структурою значною мірою є такою, що відповідає встановленій системі оподаткування більшості зарубіжних країн. Варто вказати, що наявність та дотримання прозорості,

відкритості, спрямованості, в першу чергу щодо вирішення нагальних соціальних питань й підвищення рівня економічної мотивації домогосподарств – це основні правила податкової системи сучасних зарубіжних країн. Зарубіжні системи прямого оподаткування доходів фізичних осіб використовують апробовану часом практику щодо становлення й розвитку на основі глибокого усвідомлення кожним із платників податків власного конституційного обов'язку – сплачувати державі відповідні види податків у чітко встановлений термін та відповідних обсягів. За умов формування в нашій державі соціально орієнтованої ринкової економіки, вдосконалення власної системи оподаткування доходів фізичних осіб із врахуванням кращих та дієвих світових здобутків у вказаній сфері – це пріоритетне завдання вітчизняної податкової системи. Внесення необхідних та обґрунтованих змін до податкової системи сучасної країни щодо оподаткування доходів фізичних осіб повинні одночасно враховувати інтереси держави та платників податків, а також усувати зацікавленість платників в податкових незаконних ухиляннях.

3. На нашу думку основними шляхами реформування вітчизняної системи оподаткування доходів фізичних осіб можуть стати відповідні зміни, що позитивним чином можуть вплинути на основну діяльність платників податків.

По-перше, було б доречним запровадити для фізичних осіб відповідного характеру прогресивні податкові ставки, котрі не лише будуть спрямовані на відповідну підтримку незахищених верст, але й створять відповідні передумови щодо формування такого бажаного середнього класу в нашій державі. Крім того може бути запроваджено підхід щодо оподаткування будь-якого доходу лише у вигляді окремого податку щодо окремої частини доходу, що буде спрямовано на накопичення (інвестиції), та ні в якому разі це не впливатиме на обсяги коштів, витрачених на споживання. Встановлення та використання саме такого підходу дозволить

знизити рівень соціальної напруги, яка існує в суспільстві й рівень податкового навантаження щодо окремих верств населення нашої держави.

По-друге, є доцільним не відмовитися від практики оподаткування мінімальної заробітної плати ПДФО, оскільки вказане є прямим порушенням встановлених гарантій отримання реальної мінімальної заробітної плати в державі. Доцільно було б створити передумови для надання податкових пільг окремим сім'ям, котрі виховують навіть одну дитину віком до 18 років, оскільки існуючі розміри державної допомоги на дітей є надзвичайно незначними й недостатніми. Однак, варто наголосити, що будь-який вид державної допомоги має мати відповідним чином обґрунтовану мету, за інших умов ефективність саме такої допомоги може суттєво знижуватися.

По-третє, здійснення суттєвого спрощення окремих положень чинного податкового законодавства, підвищення рівня якості податкових процедур й значно ясніші та простіші форми податкової звітності зроблять їх доступними практично для кожного з платників ПДФО. Вказане позитивним чином впливатиме на рівень ефективності роботи податкових органів, оскільки замість роз'яснення положень та норм чинного податкового законодавства й надання податкових консультацій щодо заповнення податкових декларацій зможуть витратити власний час на здійснення посиленого нагляду за відповідними платниками податків.

По-четверте, необхідним є підвищення наявного рівня податкової культури й податкової дисципліни серед платників податків, тобто кожен громадянин нашої держави має усвідомлювати, що необхідність сплачувати податки не має на меті виключно збирання грошей з громадян, а є поєднанням обов'язку громадян перед державною, яка потім повинна повернутися до них, але у вигляді різноманітних соціальних допомог й надання різноманітних послуг населенню. Підвищення рівня податкової культури є можливим також за рахунок вчинення певних дій, представлених: вдосконаленням механізмів вирішення наявних чи можливих податкових спорів; підвищенням рівня якості інформації й розвитку інститутів

податкового консультування серед громадян; підвищенням іміджу платників податків й престижу роботи у відповідних податкових органах; подоланням корупції в сфері оподаткування; вдосконаленням і спрощенням механізмів взаємодії податкових органів з платниками податків.

По-п'яте, для здійснення такого бажаного виходу з «тіні» доходів доцільним є підвищення рівня мінімальної заробітної плати й запровадження оптимальних ставок податків. Також є необхідним збільшення податкових надходжень до різного рівня бюджетів за рахунок залучення саме таких резервів, як: зростання доходів населення; створення робочих місць; збільшення інвестицій до економіки.

Вказані пропозиції дозволятимуть в недалекому майбутньому дотримуватися встановлених принципів соціальної справедливості й збільшувати надходження до бюджетів різного рівня. Вирішення вказаних проблем побудови національних систем оподаткування доходів фізичних осіб загалом й механізмів адміністрування ПДФО, зокрема, – це важливий крок на шляху підвищення довіри населення до податкових систем і зменшення конфліктів між платниками податків й контролюючими органами. Варто наголосити, що всі вказані заходи також покликані сприяти підвищенню рівня життя громадян й покращення їх добробуту тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністрування податків : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.: за ред. Т. В. Калінеск. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 290 с.
2. Андрущенко В. Податкові системи зарубіжних країн / Андрущенко В. Л., Данілов О. Д., за заг. ред. М. Я. Азарова. – К.: «Комп'ютерпрес», 2004. – 240 с.
3. Андрущенко В. Податкові системи зарубіжних країн / В.Андрущенко, О.Данілов. – К. : Лілея, 2004. – 300 с.
4. Андрущенко В. Податкові системи зарубіжних країн : навчальний посібник / В. Л. Андрущенко, Т. В. Тучак. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. – 210 с.
5. Безкровний О. Оподаткування малого та середнього бізнесу – від історії виникнення до сучасних перспектив розвитку / Безкровний О. // Східна Європа: Економіка, бізнес та управління. – 2017. – № 6 (11). – С. 280-285.
6. Безпалько І. Досвід оподаткування доходів фізичних осіб у зарубіжних країнах / І.Р. Безпалько // Регіональна економіка. – 2009. – № 2. – С. 159.
7. Бондарук Ю. Важливі напрями оптимізації оподаткування України в умовах згоди з ЄС / Бондарук Ю. // Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property. – 2017. – Issue 16. – С. 248-253.
8. Брижко В. Інформаційне суспільство : Дефініції: людина, її права, інформація, інформатика, інформатизація, телекомунікації, інтелектуальна власність, ліцензування, сертифікація, економіка, ринок, юриспруденція / В. Брижко, О. Гальченко, В. Цимбалюк, О. Орехов, А. Чорнобров. – К. : Інтеграл, 2002. – 219 с.

9. В УК вводиться новий режим для недомісильних резидентів з 2025.
– URL: <https://iaa.international/publication/v-uk-vvoditsia-novii-rezhim-dlia-nedomitcilnikh-rezidentiv-z-2025>

10. Варналій З. Підвищення ефективності податкової політики як чинник конкурентоспроможності підприємництва України / З. Варналій // Теоретичні та прикладні питання економіки: зб. наук. пр. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. – Вип. 19. – 379 с.

11. Василик О.Д. Податкова система України: Навч. посіб. / ОД. Василик. – К.: ВАТ «Поліграф-книга», 2014. – 478 с.

12. Великобританія. Посібник з ПДВ. – URL: <https://www.kreston.com/uk-ua>

13. Вінниченко О.Л. Аналіз закордонного досвіду використання спрощеної системи оподаткування / О.Л. Вінниченко // Вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця. – 2013. – №4. – С. 85-90.

14. ВС роз'яснив, як обчислюється строк давності для застосування штрафних санкцій за несвоєчасну сплату платником податків узгодженого грошового зобов'язання. – URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/222977_vs-rozjasniv-yak-obchislyutsya-strok-davnost-dlya-zastosuvannya-shtrafnikh-sanktsiy-za-nesvochasnu-splatu-platnikom-podatkv-uzgodzhenogo-groshovogo-zobovuyazannya

15. Гега П. Правові основи податкової системи, правопорушення, проблеми, рішення / П. Гега. – Київ, 1996. – 167 с.

16. Глухова В.І. Аналіз податкових надходжень до державного бюджету України в сучасних умовах / В. Глухова // Стратегічні пріоритети в XXI столітті. Економіка та управління національним господарством. – 2017. – № 3. – С. 91-93.

17. Грапко Н. Система адміністрування податків в Україні / Грапко Н., Абрамова А., Жаворонок А. // Фінансові дослідження: електронний науковий журнал. – 2016. – № 1(1). – URL: <https://fr.stu.cn.ua/tmppdf/12.pdf>.

агротехнологічного університету (економічні науки). Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2021. – №1(43). – С. 53-58.

30. Крисоватий А.І. Податкова гармонізація та національні особливості оподаткування високорозвинених країн / Крисоватий А.І., Кошук Т.В. // Економіка і прогнозування. – 2009. – № 4. – С. 126-139.

31. Крисоватий А.І. Податкові трансформації в ЄС та податкова політика України в контексті євроінтеграції: моногр. / за ред. А.І. Крисоватого. – Тернопіль: ТНЕУ. – 2014. – 236 с.

32. Крицька І. Скільки людей та бізнесу повернулися на деокуповані території / Крицька І. // Інфографіка за областями. Forbes Ukraine. – 2023. – URL: <https://forbes.ua/news/skilki-lyudey-ta-biznesu-povernulisya-na-deokupovani-teritorii-infogra>

33. Литвиненко Я. Податкові системи зарубіжних країн / Я. В. Литвиненко, І. Д Якушик. – К. : Лілея, 2004. – 208 с.

34. Ломака Є. Дослідження існуючих систем оподаткування в країнах з розвинутою економікою / Є. Ломака // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини, економіка, країнознавство, туризм. – 2019. – № 9. – С. 115-120.

35. Ляшенко Г.П. Роль податкової системи держави в ефективності діяльності підприємства / Г. Ляшенко // Бюджетно-податкова політика: теорія, практика, проблеми : матеріали міжнар. наук.-практ. конференції. – Ірпінь : Національна академія ДПС України, 2004. – С. 245-247.

36. Мережко С. Порівняльний аналіз податкових систем зарубіжних країн та України / Мережко С., Ушолік Н., Лизунова О. // Економіка та суспільство. – 2021. – № 25. – URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php>

37. Міжнародне оподаткування : навч. посіб. / за ред. Ю. Г. Козака, В. М. Сліпа. – К. : ЦУЛ, 2003. – 550 с.

38. Названо країни з найвищим податком на доходи. – URL: <https://agronews.ua/news/nazvano-krayiny-z-najvyshhym-podatkom-na-dohody/>

39. Олійник О.В. Податкова система: навчальний посібник / Олійник О.В., Філон І.В. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 456 с.
40. Оподаткування у Великобританії – URL: <https://fbs-tax.com/uk/tax-planning/united-kingdom/taxation-in-united-kingdom/>
41. Оподаткування українців у Британії/ – URL: <https://prihodko.com.ua/poslugy/finteh-uk/iyi/>
42. Податки в США у 2024 році: ставки, декларація про доходи та податковий залік. – URL: <https://fakty.com.ua/ua/svit/20240212-podatky-v-ssha-u-2024-roczy-stavky-deklaracziya-pro-dohody-ta-podatkovyj-zalik/>
43. Податки у світі: навіщо нам потрібні податки та як створити ефективну систему оподаткування? – URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100016559-podatki-u-sviti-nya>
44. Податки: адміністрування та система штатних і місцевих податків/ – URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/accountant/16833/>
45. Податкова система Франції – URL: https://studme.com.ua/105604129901/ekonomika/nalogovaya_sistema_frantsii.htm
46. Податкова система Франції: характерні риси. – URL: https://ru.osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/17980/
47. Податкова система: навч. посібник / В. Г. Баранова, О. Ю. Дубовик, В. П. Хомутенко та ін.; за ред. В. Г. Баранової. – Одеса: ВМВ, 2014. – 344 с.
48. Податкова система: навч. посібник / І.Лютий, Л.Демиденко, М.Романюк та ін.; за ред. І.Лютого. – К.: Центр учбової літ-ри, 2009. – 456 с.
49. Податкове планування перед переїздом до Великобританії. – URL: <https://sterling-law.co.uk/uk/podatkove-planuva>
50. Податкове право України: навч. посібник / за ред. М. П. Кучерявенка. – Х.: Право, 2010. – 256 с.
51. Податок на доходи фізичних осіб в умовах інтеграції в європейське співтовариство. – URL: http://www.economyconfer.com.ua/full_article/971/
52. Проєкт бюджету-2025: скільки планують витратити на оборону, соцзахист, освіту та охорону здоров'я і де візьмуть гроші. – URL:

<https://suspilne.media/840767-proekt-budzetu-2025-skilki-planuut-vitratiti-na-oboronu-soczhist-osvitu-ta-ohoronu-zdorova-i-de-vizmut-grosi/>

53. Річний звіт «Paying Taxes 2014: The global picture» – URL: <http://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/assets/pwc-paying-taxes-2014.pdf>

54. Розвіюємо міфи: у нас одне з найнижчих у світі податкових навантажень на оплату праці? – URL: <https://cost.ua/rozvuyuyemo-mify-u-nas-nyzke-podatkove-navantazhenya-na-oplatu-pratsi-u-sviti/>

55. Рудь М. М. Роль податкової політики держави в економічному розвитку України економіка та управління підприємствами / М. Р. // Причорноморські економічні студії. – 2018. – Вип. 29. – С. 147-152.

56. Саєнко С. Оцінка системи оподаткування США: основні принципи, характерні риси та сутнісні аспекти для модернізації податкової системи України / С. Г. Саєнко, О. Р. Саєнко, М. О. Баранова // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 24. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2014_24_18

57. Сідельникова Л. П. Реалізація принципу соціальної справедливості в оподаткуванні фізичних осіб / Сідельникова Л. П., Найденко О. Є. // Економіка розвитку: наук. журнал. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. – № 2. – С. 86-96.

58. Соколовська А.М. Податкова система держави: теорія та практика становлення : автореф. дис. д.е.н. / А. Соколовська. – Київ, 2018. – 488 с.

59. Сплата податків. – URL: <https://www.gov.uk/guidance/paying-tax-homes-for-ukraine.uk>

60. Ткаченко М.Н. Податкові системи країн світу та України / Ткаченко М.Н., Горова Т.М., Ільєнко Н.О. – К.: Алерта, 2004. – 554 с.

61. Франція та ставки податків. – URL: <https://astonfs.com/blog-uk/frantsiya-ta-stavki-podatkiv/>

62. Французька податкова система: особливості та характерні риси. – URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/accountant/16116/>

63. Хайнтцен М. Адміністративні процедури у фінансовій сфері в ФРН / М. Хайнтцен // Адміністративні процедури в економіці: проблеми вдосконалення правового регулювання. – Вільнюс, 2010. – С. 345-346.

64. Челяк О. Фактори впливу на обсяги та структуру державних видатків // Челяк О.В., Андріяш В.І. / Наукові праці : науково-методичний журнал. – Вип. 278. – Т. 290. Державне управління. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2017. – С. 9-15.

65. Черник Д. Г. Податки в ринковій економіці / Д. Черник. – Мінськ, 2005. – 220 с.

66. Чугунов І. Я. Податок з доходів фізичних осіб у системі фінансово-економічного регулювання / Чугунов І. Я., Ігнатенко А. Б. // Фінанси України. – 2016. – №4. – С. 3-14.

67. Чугунов І.Я. Бюджетний механізм регулювання економічного розвитку: монографія / за ред. І.Я. Чугунова. – К.: НІОС, 2003. – 488 с.

68. Швець Ю.О. Оподаткування доходів фізичних осіб: проблеми та перспективи в Україні та ЄС / Ю. Швець // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – № 17. – С. 771-777.

69. Швець Ю.О. Податкові реформи в країнах ЄС: переваги, недоліки їх впровадження в податкову систему України / Швець Ю.О., Завальнюк А.О. // Європейський вектор економічного розвитку. – 2016. – № 2 (21). – С. 126-134.

70. Шевчук І.В. Іноземний досвід оподаткування доходів фізичних осіб та можливості його адаптації в Україні / І. Шевчук // Форум права. – 2016. – № 2. – С. 30-39.

71. Як працює в США система податкового декларування. – URL: <https://www.holosameryky.com/a/tax-declaration-/4357672.html>

72. Янушевич Я.В. Щодо співвідношення понять «сфера оподаткування», «податкова система» та «система оподаткування»: правові новели / Янушевич Я.В. // Науковий юридичний журнал. – № 8/2019, Т. 2. – URL: <http://www.legalnovels.in.ua/8-2-2019>

73. Ярошенко Ф. Історія оподаткування / Ярошенко Ф.О., Мельник П.В., Андрущенко В.Л., Мельник В.М. – Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2004. – 242 с.

74. Additional rate tax – URL: <https://taxscouts.com/glossary/additional-rate-tax/>

75. C'est quoi le quotient familial? – URL: <https://www.caf.fr/allocataires/caf-de-l-orne/offre-de-service/vie-personnelle/c-est-quoi-le-quotient-familial>

76. Comment obtenir son quotient familial (Qf)? – URL: <https://www.caf.fr/allocataires/actualites/la-caf-et-vous/comment-obtenir-son-quotient-familial-qf>

77. Doing Business – 2017: Economy Rankings», World Bank Group. – URL: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/ukraine/>

78. Higher Rate Tax/ – URL: <https://taxscouts.com/glossary/higher-rate-tax/>

79. Income Tax rates and Personal Allowances – URL: <https://www.gov.uk/income-tax-rates>

80. Internal Revenue Service – URL: <http://www.irs.gov/Businesses/Small-Businesses-&Self-Employed/Estate-Tax>

81. Internal Revenue Service : tax system – URL: <https://www.irs.gov/>

82. Introduction to the UK tax system. – URL: http://catalogue.pearsoned.co.uk/assets/hip/gb/hip_gb_pearsonhighered/samplechapter/Melville16.pdf

83. Kozyryeva Olena Enhancing potential in the context of ensuring financial security of the agricultural sector in Ukraine / Olena Kozyryeva, Viktoria Andriyash, Olga Fedorchak, Petro Viblyi, Roman Tatarinov // Financial & Credit Activity: Problems of Theory & Practice. – 2024. – Vol 3, Issue 56. – p. 118

84. Penne R. The Tax Policy Briefing Book A Citizens Guide for the 2012 Election and Beyond / R. Penne. – Washington: Urban-Brookings Tax Policy Center, 2008. – 457 p.

85. PricewaterhouseCoopers. – URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/su.html>.

86. Quotient familial et impôt sur le revenu : comment ça marche? – URL:
<https://www.economie.gouv.fr/particuliers/quotient-familial>

87. Tanzi V. Fiscal policies in economies in transition / V. Tanzi. –
Washington DC : International Monetary Fund, 2004. – 359 p.

88. Tax rates in France for 2019. France Accountants. – 2018. – URL:
https://www.franceaccountants.com/tax#ourcharges_3.

89. The New York State. Department of Taxation and Finance – URL:
<http://www.tax.ny.gov/pit/estate/etidx.htm>